

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG”

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel . . . f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels . . . „ 0.12½
„ 1000 „ . . . „ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat. □
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Het verleenen van financiële zelfstandigheid van de Ned. Koloniën in Oost-Indië. — Perskroniek. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indië. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Drie belangrijke Lezingen, Ned.-Indië betreffende. — Jong Britsch-Indië. — Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Leeszaal. — Officiële Berichten.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. De aangekondigde kunstavond, aangeboden door de Afdeling 's-Gravenhage der Vereeniging „Oost en West” aan hare leden, had plaats op Woensdag 24 Maart 1909, des avonds ten 8¼ ure, in de zaal Diligentia alhier.

Medewerkers waren de dames Hermine Mackintosh—Van Iterson (zang), Joh. von Peski (voordracht), en de heeren L. van der Land (viool), Willy Watter (piano) en Th. J. van der Haagen (exotische dansen).

Ten gehoorde werden gebracht werken van Grieg, Massenet, Schubert, Liszt, Chopin, Fr. Riesz, Kes, von Witniawsky, Paolo Tosti, Hugo Wolff, G. Mann, Marie Boddaert, Hélène Swart, Casimir Delavigne, Frans de Cort en Lodewijk de Schutter, (Vlaamsch), terwijl een Chinese dans voor de Pauze en twee dansen na de Pauze, waaronder een Vlinderdans, ten beste werden gegeven.

De zaal was flink bezet en het langdurig applaus hetwelk den medewerkers telkenmale ten deel viel, bewees duidelijk, dat de uitvoering zeer op prijs werd gesteld.

Een warm woord van dank zij hier tevens gebracht aan het bestuur van de afdeling 's-Gravenhage, dat zich zooveel moeite en zorgen getrooste om dezen avond, welke een gezellig karakter droeg, te doen slagen.

II. Hoofdbestuurvergad. op Zaterdag den 10en April 1909, ten 2½ ure namiddags in het lokaal der Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Agenda:

a. Behandeling van de onderwerpen, waarvan sprake is in art. 5 van het Huish. Reglement, sub c en d.

b. Behandeling van het verslag, bedoeld in al. 3 van art. 10, Huish. Reglement.

c. Goedkeuring van de Rekening en Verantwoording van het jaar 1908 en vaststelling van plaats en dag van de aanstaande jaarlijksche Algemeene Vergadering (art. 14 Huish. Reglement).

d. Mededeelingen betreffende de propaganda.

e. idem betreffende Redactie en Uitgifte van het Koloniaal Weekblad en vaststelling van de Instructie.

f. Vaststelling der Begrooting voor het jaar 1910.

g. Afvoering van de ledenlijst van leden wegens wanbetaling.

h. Jaarverslag van het Hoofdbestuur art. 6, al. 3 H. R.

i. Voordracht van leden voor de Commissie van onderzoek der Rekening en Verantw. over 1909.

j. Mededeelingen betreffende het Restaurant en de geldleening.

k. Verslag van den penningmeester van het fonds tot ondersteuning van personen, commissiën en instellingen van het fonds tot bijstand, opvoeding en leiding van in Nederland studeerende jongelieden.

l. Hetgeen verder ter tafel zal worden gebracht.

III. De vergaderingen van de Redactiecommissie en het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging met belangstellenden zullen voortaan plaats hebben op den tweeden Donderdag van elke maand, te beginnen dus met 8 April a.s. ten 8½ uur 's avonds, in het lokaal Heulstraat 19, den Haag.

Namens het Dagelijksch Bestuur:
E. VAN ASSEN, Secr.

Van de afdeling Rotterdam:

Jaarlijksche algemeene vergadering voor Leden op Zaterdag 27 Maart 1909, 's middags om 2½ uur, in het Nutsgebouw, Oppert 81.

Agenda:

Notulen der vorige vergadering.

Rekening en Verantwoording 1908.

Verslag.

Verkiezing van twee bestuursleden ter vervanging van de heeren Mr. Jhr. J. L. W. C. von Water en A. Veder.

Candidaten voor het Hoofdbestuur.

Kiezen van afgevaardigden tot bijwoning der Algemeene Vergadering.
HET BESTUUR.

Het verleenen van financiële zelfstandigheid aan de Nederlandsche Koloniën in Oost-Indië.

Onder dagteekening van 17 Januari 1907 werden door den minister Fock twee wetsontwerpen ingediend, welke het in het opschrift beschreven doel beoogden. Hij gaf daarbij uitvoering aan een gedachte van zijn voorganger, den minister Idenburg, die nu weder als opvolger van den heer Fock op den kolonialen ministerzetel de wetsontwerpen zal hebben te verdedigen. Over het algemeen kan men zeggen, dat die ontwerpen door het publiek, zoowel in Indië als in Nederland, met welgevallen waren ontvangen, minder nog de ontwerpen op zich zelve, waarop verschillende aanmerkingen te maken vielen, als de gedachte, welke aan die ontwerpen ten grondslag lag, en waarvan de verwezenlijking als onvermijdelijk was aangewezen door de belangstelling, die allerwege in Indië voor het staatsbestuur zich ontwikkelde, — een beweging, die den lauwe doet opschrikken, maar werkelijk niet schrikverwekkend is, wanneer men haar beschouwt als een natuurlijke ontwikkeling, welke zich telkens en telkens in de volksgeschiedenis herhaalt. Wijs staatsmansbeleid zal de beweging beheerschen, door haar te begrijpen, naar waarde te schatten, nauwkeurig na te gaan en te leiden.

Bij de bespreking van de mogelijkheid, om een zuiver Indische leening, d.w.z. eene leening louter ten name en ten bate van Nederlandsch-Indië aan te gaan, was de vraag gerezen: heeft Nederlandsch-Indië rechtspersoonlijkheid? „Want een eigen vermogen van Nederlandsch-Indië is slechts denkbaar, indien het een rechtspersoon is; en omgekeerd, indien Nederlandsch-Indië een rechtspersoon is, is het niet mogelijk, dat zijn vermogen rechtens één

geheel vormt met dat van Nederland.” Het meeningsverschil, hetwelk daaromtrent bestaat, heeft Minister Fock willen opheffen, door in een nieuw artikel 1 der Indische Comptabiliteitswet eenvoudiger en kortweg te verklaren: Nederlandsch-Indië is een rechtspersoon met eigen vermogen, — en in een nieuw artikel 18a dierzelfde wet te bepalen, dat geldleeningen kunnen worden aangegaan ten name en ten bate van Nederlandsch-Indië.” In verband daarmee leest men in de Memorie van Toelichting de volgende opmerkenswaardige gedachte-uitingen: „het moet vaststaan, dat de kolonie „eigen vermogen, eigen financiën heeft. Is elke „twijfel daaromtrent ten aanzien van Nederlandsch-Indië opgeheven, dan bestaat er ook geen grond „meer voor de wel eens geuite bewering, dat in „dië slechts eene administratieve afdeling van den „Staat zou zijn; dan staat het tevens vast, dat in „dië een publiekrechtelijk lichaam is, m.a.w., dat „de organen, die de regeering over die kolonie uit- „oefenen, optreden als hare eigen vertegenwoordi- „gers en niet als vertegenwoordigers van het moe- „derland.”

„Moet de wenschelijkheid om de bevoegdheid van „de koloniale regeering op financieel gebied te ver- „ruimen als vaststaande worden aangenomen, thans „nu in de wet zal worden uitgesproken, dat het „tot het Koninkrijk behoorend gebied in Azië een „eigen financieel bestaan voert, is de verruiming „van die bevoegdheid der koloniale regeering een „dringende eisch geworden.

„Het zal geen tegenspraak ontmoeten, dat de ko- „loniale staatkunde er op gericht moet zijn om de „ontwikkeling van de macht van het orgaan, dat „in de kolonie zelve de regeering uitoefent, in zulke „banen te leiden, dat het op den duur, behoudens „de controle van het Moederland, zelve tot de be- „hartiging van de belangen der kolonie in staat „wordt. Hoever die controle zich ten slotte zal „moeten blijven uitstrekken, welke vorm van bestuur „gekozen zal moeten worden om de koloniale re- „geering tot die taak in staat te stellen, of en in „welke mate de medewerking van eene gekozen ver- „tegenwoordiging zal moeten worden ingeroepen, „dat alles zal steeds van omstandigheden afhangen „en kan hier in het midden blijven.

„Waar het thans op aankomt, is dat vooruitzien „de politiek eischt het doel niet uit het oog te ver- „liezen en eene ontwikkeling van de koloniale re- „geering in de richting van zelfstandigheid te be- „vorderen. Toetst men aan dat desideratum de tegen- „woordige vaststelling der Indische begrooting bij „de wet, dan moet de conclusie luiden, dat de tot- „standkoming dier begrooting wijziging moet onder- „gaan in dien zin, dat de begrooting allereerst in „Indië zelf wordt vastgesteld, m.a.w. dat de Indi- „sche regeering wordt aangewezen als het orgaan, „dat telken jare in eerste instantie zal hebben aan „te geven, in welke richting het financieel beheer „der kolonie zich zal bewegen en door welke cij- „fers de betekenis van dat beheer zal worden „weergegeven.”

„Om met vertrouwen tot vaststelling van de be-

„grooting in Indië onder controle van de Nederlandsche wetgevende macht te kunnen overgaan, „zullen de waarborgen, die gelegen zijn in openbare „behandeling van de begrooting met deelneming „van niet-ambtelijke elementen, in Nederlandsch-Indië niet langer mogen ontbreken. Die waarborgen „zijn, in zekeren zin, als vereischten daarvoor te „beschouwen, omdat dan niet meer met eene zuiver „ambtelijke behandeling der begrooting in Indië zal „mogen worden volstaan en door die waarborgen „aan het particuliere element in Indië invloed op „de totstandkoming daarvan zal worden verzekerd.”

„Over de voordeelen van openbare, zoowel „schriftelijke als mondelinge, behandeling zal niet „behoeven te worden uitgeweid; zij komt bij de „vaststelling der begrooting in Indië onmisbaar „voor. Zij stelt de openbare meening in staat om „zich een oordeel te vormen, zij brengt ze met „en in den uitgebreiden Raad van Indië gevoerde „gedachtenwisseling binnen het bereik van de in- „gezetenen der kolonie, en zij strekt eindelijk, om „de Staten-Generaal zoo veelzijdig mogelijk in te „lichten omtrent de betekenis der begrooting waar- „op hare goedkeuring wordt gevraagd.”

„Niet onopgemerkt moge blijven, dat de taak van „het niet-ambtelijk element zich op den duur niet „zal behoeven te bepalen tot: 1o. de begrooting en „de rekening van Nederlandsch-Indië, 2o. de rege- „ling der bestemming van de voordeelige sloten en „de voorziening in de dekking van de nadeelige „sloten der inriscie rekeningen, 3o. het aangaan „van geldleeningen ten name en ten laste van Ne- „derlandsch-Indië, voor zoover zulks krachtens or- „donnantie geschiedt. Die onderwerpen zijn te be- „schouwen als de grondslag voor eene medewerking „van den met de buitengewone leden aangevulden „Raad, welks medewerking geleidelijk uitgebreid zal „kunnen worden, naarmate de wenschelijkheid daar- „van blijkt.”

Dat alles is muziek, die welluidend in de ooren klinkt van hen, die, al blijven hun de samenpak- kende wolven niet onopgemerkt, toch vertrouwen op den helderen, zonnigen hemel, die na een opris- schenden regen zoo kwistig zich over het Indische landschap verspreidt!

Bij de eerste uitwerking zijner plannen is Minister Fock gedachtig geweest aan de leus zijns „vaders” in het ministerie, dat in de parlementaire geschiede- nis diens naam draagt, langzame vooruit- gang. Dat de ontwerpen ver genoeg gingen en niet te ver, was de meening van den heer Doeff in de reeks adviezen, welke de Vereeniging Moederland en Koloniën al spoedig na de indiening der ontwerpen in eenen bundel deed verschijnen. Van een vertegenwoordiging van het particuliere element kan nog geen sprake zijn, meent de heer Doeff, die op weg naar Indië is om als redacteur van de *Java-Bode* daar de publieke opinie te leiden.

In werkelijkheid geven de ontwerpen aan Indië ook niet anders dan een zeer bescheiden begin van medezeggenschap bij vaststelling der begrootings- wetten en bij het aangaan van leeningen onder con- trole en met het recht van veto in Nederland. De plaats, welke het particuliere element in den bestuurs- kring zal innemen, wordt bepaald door de voorgestelde wijziging van art. 7 van het regeeringsregle- ment, waardoor in den Raad van Indië zullen toe- gelaten worden vier buitengewone leden, door de regeering gekozen buiten den kring der ambtenaren en die voorloopig alleen zullen deelnemen aan des Raads werkzaamheden betrekkelijk de drie boven aangeduide onderwerpen.

Mr. Ph. Kleintjes in denzelfden vorenbedoelden bundel adviezen toont zich zeer ontevreden over het aangeboden. Hij had verwacht, dat de Minister met eene regeling voor den dag zou zijn gekomen, waarbij het zwaartepunt geheel aan de andere zijde van den evenaar werd verplaatst, en een stelsel zou hebben uitgedacht, waarin plaats was voor eene zelfstandige beslissing van de Indische regeering. Wanneer de Indische begrooting geen nieuwe maat- regelen van eenige betekenis zal kunnen inhouden zonder verkregen voorafgaande goedkeuring van het Opperbestuur, zal het, meent hij, met die verlegging van het zwaartepunt en die minder on- zelfstandige beslissing der Indische regeering in werkelijkheid niet veel zaaks zijn. Wanneer men nu verder ziet, aldus doet hij opmerken, dat de twee groote koloniale mogendheden Groot-Britannië en Frankrijk de begrootingen van Britsch-Indië en van de Union Indo-Chinoise niet door het moederland- sche parlement laten vaststellen, dan had men van den schrijver der Memorie van Toelichting een min- der vage uiteenzetting der redenen verwacht, waar- om de Nederlandsche Staten-Generaal hun bemoeie- nis met de Indische begrooting — zij het dan ook gewijzigd — moeten blijven behouden. „Van na-

ture komt hun die niet toe.” „Zoo ter zake kun- dige, met land en volk vertrouwde mannen de be- grooting van Ned.-Indië in het land zelf vaststellen na openbare behandeling, dan is, naar zijne mee- ning, „een nadere rechtstreeksche inmenging van de Nederlandsche vertegenwoordiging in het beheer der Indische huishouding in den regel als overbodig te beschouwen en slechts bij hooge uitzondering op haar plaats. De goedkeuring der Kroon wordt ver- eischt, wijl bij den Koning het opperbestuur be- rust. Men mag aannemen, dat een niet-goedkeuring slechts dan zal plaats vinden, wanneer zeer gewich- tige redenen zich tegen die goedkeuring verzetten. In zoodanig geval zal een hoogere macht, n.l. de wetgever, zijn oordeel moeten doen kennen.”

Ook de wijze, waarop het particuliere element aanvankelijk zal zijn vertegenwoordigd vindt bij Mr. Kleintjes geen goedkeuring. Hij beveelt het aen- beeld aan van het Indische dagblad *De Locomo- tief* om in den Raad van Indië vertegenwoordi- gers der groepen van belangen op te nemen; de vertegenwoordigers der gemeenten zouden door de raden der drie grootste gemeenten kunnen worden aangewezen, terwijl de in de drie voornaamste ha- vens gevestigde Handelsvereenigingen, liever Kamers van Koophandel, de vertegenwoordigers van den handel zouden kunnen afvaardigen.

De vorm der voordracht had van de zijde der wetgeleerden ernstige aanvallen te verduren. Mr. Kleintjes acht de verklaring der rechtspersoonlijk- heid van Nederlandsch-Indië onnoodig, doch wil men haar, dan is hare plaats volgens hem niet in de Comptabiliteitswet, maar in de Grond- wet van Nederlandsch-Indië, die is het Regeer- ings-reglement. Daarbij sluit zich aan het ad- vies van Mr. J. A. Levy, volgens wien de Grondwetgever het is, die de verhouding van het Rijk tot koloniën en bezittingen te regelen heeft. Dat de gewone wetgever van een leente in de Grondwet gebruik maakt, om zich op den zetel des Grondwetgevers te plaatsen, is, zoo drukt hij zich uit, niet rechtsuitbreiding, maar machtsaanmatiging. De wetgever begaat daar- mede eene daad van revolutie.

Die revolutie lijkt nog al onschuldig, waar zij door een liberaal ministerie is losgelaten en ver- dedigd zal worden door een anti-revolutionair mi- nister!

Volgens het Voorloopig Verslag zijn de wetsont- werpen in de Staten-Generaal niet onverdeeld gun- stig ontvangen; maar hoop tot een bevredigend overleg geeft de volgende beschouwing:

„De openbare behandeling der begrooting vond algemeene instemming. Van verschillende zijden vond het toejuicing, dat de Regeering de gebrui- kelijke geheimzinnigheid wenschte te doen ophu- den, tengevolge waarvan de openbare meening zich kan uiten. Sommige leden meenden, dat men daar- van niet te hooge verwachting moet koesteren.

Vele leden waren van oordeel, dat er naar ge- streefd moet worden, de voorbereiding van de be- grootingsvoorstellen in Indië niet langer uitsluitend aan de ambtenaren op te dragen, doch daaraan zoo- veel mogelijk algemeene medewerking te verzekeren.

Voor die algemeene medewerking zagen verschei- dene leden een goed middel in de versterking van den Raad van Indië met buitengewone leden. Onder deze buitengewone leden zouden niet alleen Neder- landers, maar ook bewaamde inlanders en vreemde Oosterlingen moeten zijn en hun aantal grooter moeten zijn, dan dat van de gewone leden.

Aan die buitengewone leden wilden enkelen een bezoldiging of althans een behoorlijk presentiegeld geven.

Voorts diende er voor te worden gezorgd, dat niet de buitengewone leden minder goed op de hoogte zouden zijn dan de gewone en dat hun meening niet dientengevolge minder gewicht in de schaal zoude leggen.

Wat de bevordering der zelfstandigheid van In- dië aangaat, vertrouwen verscheidene leden, dat de tegenwoordige Minister in de verschillende gemaak- te opmerkingen aanleiding zou vinden de beide on- der het Ministerschap van zijn ambtsvoorganger in- gediende wetsontwerpen nog eens in ernstige over- weging te nemen en niet zou schromen daarin alsnog wijzigingen te brengen. Zij zouden het ten zeerste betreuren, indien de critiek, welke op een aantal der voorgedragen bepalingen van zoovele zijden was geoefend, ten gevolge zou hebben, dat alles bij het oude bleef en dat ook in de punten, waaromtrent minder verschil van gevoelen bleek te bestaan, geen verbetering zou worden aangebracht. Decentralisatie en zelfbestuur, aldus werd betoogd, moeten de hefboomen worden voor een gezonde oeconomische en politieke ontwikkeling van Indië. Dat de Regeering niet aanstonds die hefboomen aanbrengt achtte men begrijpelijk.

Moge het zijn, dat de Minister de wetgeleerden kon tevreden stellen door de verklaring der rechts- persoonlijkheid over te brengen naar het Regeer- ings-reglement, en men van den anderen kant de bezwaren ter zijde kon leggen, en den Minister de vrije beweging laten op den weg, dien hij, zij het aanvankelijk schoorvoetend, inslaat naar het doel van grootere zelfstandigheid voor Indië in het be- lang van het land en zijne bevolking ter eere van Nederland. Het zal niet blijven bij den eersten stap, wanneer men in Indië dat bewijs van toenadering niet versmaadt, en toont rijp te zijn, om daarvan een wijs, rechtvaardig gebruik te maken, en daar- door aanspraak te kunnen doen gelden op toene- mende vrijgevigheid van het Moederland.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Het *Algemeen Handelsblad* over grootere financiële zelfstan- digheid. — Van Ned.-Indië. — De Curaçaosche correspondent der *Nieuwe Courant* over het vinden van steenkolenbeddingen op dat eiland. — De *Van Dag tot Dag* schrijver in het *Algemeen Handels- blad* over het zoeken van Nederlandsche jongelieden van een werk- kring in Indië. — Een ingezonden stuk van den heer C. de Vries over Mr. van Deventer's *Gids* artikel betreffende den toestand op de Philippijnen.

In een van ruimen blik getuigend artikel bespreekt het *Alg. Handelsblad* het onlangs verschenen Voor- loopig Verslag over de wetsontwerpen betreffende het toekennen van een grootere financiële zelfstan- digheid aan Indië.

Na er op gewezen te hebben, hoe nuttig en nood- dig het is aan het sluiten van zuiver Indische lee- ningen de mogelijkheid te openen, zegt het blad verder:

„De urgentie en de mogelijkheid van zuiver ko- loniale leeningen voor Indië eenmaal vaststaande zal men niet kunnen nalaten den weg in te slaan, waarlangs het beoogde doel eenmaal kan worden bereikt, d. i. door aan de koloniale organen, aan wie de uitoefening der vermogensrechten is toever- trouwd, eene zelfstandigheid te verleenen, die boven allen twijfel verheven is.

Die zelfstandigheid te verleenen is evenwel ook reeds uit een ander oogpunt geboden, waar toch Nederlandsch-Indië, hoezeer eene der oudste koloniën, in vergelijking met de koloniën van andere natieën, zoo ongeveer in den exceptioneelen toestand verkeert van bijna absolute onmondigheid. Zulk een toestand in deze tijden van een overal op den voorgrond tredend streven naar zelfbestuur te willen bestendi- gen, komt ons in de hoogste mate onpolitiek voor, afgezien van de eischen der billijkheid.

Naar onze meening behoort zich dus thans het oordeel te concentreeren op de vraag, welke waar- borgen voor de, aan de koloniale organen te ver- leenen, zelfstandigheid moeten worden gegeven.

De regeerings-ontwerpen geven daartoe aan: de vaststelling der Indische begrooting en rekening door de Indische regeering en de versterking dezer laatste door opneming van niet-ambtelijke elementen uit de ingezetenen in den Raad van Indië.

Wij meenen ons bij deze beginselen in hoofdzaak te moeten aansluiten.

Onder de zakelijke beschouwingen, waartoe de behandeling der ontwerpen in de afdelingen der Kamer aanleiding gaf, trof ons evenwel een pleit voor het behoud van den Raad van Indië in zijn tegenwoordigen vorm, en de instelling eener afzon- derlijke begrootings-commissie, samengesteld uit van de Regeering volkomen onafhankelijke mannen, een instelling, welke reeds in 1893 den tegenwoor- digen minister Heemskerk voor den geest zweefde.

Voor dit denkbeeld valt ongetwijfeld veel te zeg- gen. Wij stellen ons evenwel de vraag, of zulk een instelling niet veeleer moet worden aangemerkt als de kroon op het werk der decentralisatie, waarbij dan rekening kan worden gehouden met de onder- vinding, opgedaan bij de plaatselijke en gewestelijke zelfbesturen.

Bij nadere beschouwing meenen we dan ook aan den, door de Regeering voorgestelden vorm de voorkeur te moeten geven als een door de noodzake- lijkheid geboden maatregel van tijdelijken aard, in afwachting eener definitieve met grondige kennis van zaken te treffen regeling.

Alleen meenen wij hier nog te moeten opmerken, merkt het *Alg. Handelsblad* ten slotte op, dat, waar wij indertijd aandrongen op afdoening in vrijzinni- gen geest dezer wetsontwerpen, het ook ons, in overeenstemming met de Kamerleden, die zulks ge- wenschacht achten, voorkomt, dat 't inlandsch element niet zal mogen ontbreken in den door buitengewone leden versterkten Raad van Indië.”

De Curaçaosche correspondent der *Nieuwe Cou- rant* meldt het vinden van steenkolenbeddingen op dat eiland. Hierover schrijft hij o. m.:

„In het jaar 1903 werd bij het graven van een waterput op deze plantage een ongewoon gesteente aangetroffen, dat dermate de aandacht trok, dat de eigenaar een onderzoek geraden achtte. Hij stuurde tot dit doel een monster er van aan een deskundige te Bergen in België, die o. a. antwoordde, dat het monster, ofschoon geen bewijs van het bestaan van een steenkolenbedding, toch grond oplevert tot het vermoeden, dat het voorkomen hiervan mogelijk zou kunnen zijn. De onregelmatige bouw van den steen wijst op een gemiddelde beroering van rotsen, waar- van voorbeelden bestaan in de streken van Bel-

gië, waar dergelijke steenen gevonden worden. In dit geval is er reden om het onderzoek niet op te geven, schreef verder de deskundige en gaf aanwijzingen, hoe het onderzoek voortgezet diende te worden.

Bijzondere omstandigheden, waaronder financiële moeilijkheden, verhinderden den eigenaar echter aan de wenken van den Belgischen deskundige gevolg te geven. Latere herhaalde besprekingen met het bestuur der kolonie omtrent dit punt hadden tot gevolg, dat bij aankomst van den mijningenieur, belast met het instellen van een voorloopig onderzoek naar de vindplaatsen van delfstoffen, deze ingenieur in de gelegenheid gesteld werd, zich te vergewissen omtrent het aanwezig zijn van aanwijzingen betreffende het voorkomen van steenkolen.

Een omvangrijker onderzoek zou dezer dagen plaats vinden, tot welk doel de noodige gereedschappen klaar stonden om naar de vindplaats vervoerd te worden, toen eensklaps bekend werd, dat de mijningenieur zich naar de Bovenwindsche eilanden moet begeven voor een verblijf van omstreeks twee maanden.

***

De *Van Dag tot Dag*-schrijver van het *Alg. Hdbl.* komt nog eens terug op zijn reeds vroeger geuite wenschen om jongelieden het zoeken naar een werkkring in Indië gemakkelijk te maken:

„De directies van groote winstgevendende handels- en landbouwverenigingen in Indië, zoo schrijft hij, hebben allen lange kandidatenlijsten vol, en daar de directeuren meestal bevreesd zijn het aantal hulpbehoevende Europeanen te zien toenemen in onzen Archipel, moedigen zij liever geen jong mensch aan op avontuur naar Indië te gaan.

Van hun tusschenkomst kan dus geen gebruik worden gemaakt. En toch... het is mij gebleken, dat er in Java en Sumatra nog allerlei velden open liggen voor jongelieden, die werken willen en kunnen... en dat daar een groot gebrek is aan flinke, vertrouwenswaardige bestuurskrachten.

Wat daarom noodig is? Mag ik het nog eens bescheiden, maar ernstig aanraden? Het is een raadgever, die, aan een vast adres, ten allen tijde te spreken is... het is een bureau van advies en voorlichting, dat in aanraking met de Regeering hier en te Batavia, met Indische ondernemingen, maatschappijen en genootschappen, met elke vereeniging die voor Moederland en Kolonie werkt en Oost en West nader tot een poogt te krijgen, en tot hetwelk zich kunnen richten allen die in Indië jonge werkkrachten zoeken... allen die in Nederland zich zelve of hun zonen wenschen op te leiden tot wat een loopbaan in Indië geschikt maakt.”

***

In een ingezonden stuk in de *Nieuwe Courant* maakt de heer C. de Vries uit Amsterdam eenige aanmerkingen op het kloekke *Gids*-artikel van Mr. C. Th. van Deventer over den toestand in de Philippijnen onder het Amerikaansche bestuur.

De heer C. de Vries, die mededeelt, dat hij, evenals de heer Van Deventer, het rapport van Taft gelezen en bestudeerd heeft — hij vond het een „interessant werk” — meent, dat de schrijver in de *Gids* zich niet tot „objectieve mededeelingen” heeft bepaald. Hij heeft zich n.l. laten verleiden om met Taft's rapport in de hand vergelijkingen te treffen tusschen onze gedragslijn in Ned.-Indië en die der Amerikanen in de Philippijnen. Nu rijst bij den heer De Vries de vraag:

„Is dat met groote overhaasting aansturen op „self-government”, waar het een volk als de Filipino's geldt, van de Amerikanen juist gezien?

Jok op Cuba is die gedragslijn gevolgd; en wat is daarvan het resultaat? De laatste berichten betreffende Cuba gewagen van bedenkelijke gevolgen.

Veel, zeer veel zorg heeft Amerika onmiddellijk besteed aan de ontwikkeling van het onderwijs.

Ik voel — het is den heer Van Deventer wel bekend — veel voor die richting. Ik juich het ook toe, dat onze Regeering in de laatste jaren in Nederlandsch-Indië meer aandacht is gaan wijden aan die ontwikkeling van het volksonderwijs; en ik betreurt het, dat wij dien weg niet eerder zijn opgegaan.

Maar nu rijst toch de vraag: is de wijze, waarop Amerika dien plicht vervulde op de Philippijnen, toe te juichen, daarbij andere belangen verwaarloozende?

Evenals de inlanders in Nederlandsch-Indië zijn de Filipino's voornamelijk landbouwers.

Nu is de opmerking niet zonder grond, dat, wanneer niet de noodige voorzorgen in acht worden genomen, onder velen, die het elementair schoolonderwijs hebben gevolgd, de neiging valt waar te nemen om liever dan zich met landarbeid bezig te houden, te solliciteeren naar de betrekkelijk weinige, karig bezoldigde klerkenbaantjes.

Die neiging bestaat dan — ook van de Philippijnen komen daarvan berichten. En dat strekt niet tot welzijn van de bevolking.

Met verwaarloozing van andere belangen — schreef ik.

Of is het niet tekenend, dat een der vier voorstellen, waarmede Taft zijn rapport besluit, nog moet betreffen de bevordering van de tabaksteelt en die van suikerriet?

Dat de export van suiker in de tijden, dat de Philippijnen een Spaansche kolonie was, veel grooter was dan nu?

Dat aan den aanleg van wegen zeer weinig was

gedaan (nu pas zal in dit opzicht iets verbeteren).

De Filipino's vormen bok in hoofdzaak een landbouwende bevolking. Is het nu al weer niet tekenend, dat een ander der vier voorstellen aan het slot van Taft's rapport nog moet betreffen het aandrigen op een wet om het 't Filippijnse gouvernement mogelijk te maken een Landbouwkredietbank te openen?

„Ik herhaal, dat het naar mijn meening niet juist is geweest van den heer Van Deventer om, na lezing en behandeling van het Taft-rapport, daaraan terloops enkele opmerkingen vast te knopen aan het adres van onze Regeering. Daarvoor zou een meer omvattende behandeling worden vereischt.

„Voorts komt het mij voor, dat de titel van zijn artikel aan onvolledigheid leidt. Hij had moeten luiden: „Amerika in Azië, gezien door den bril van Taft”, aldus de heer C. de Vries.

Uit de O.-I Mail.

De Indische bladen, die de jongste mail ons bracht, vermelden, dat op 1 Maart j.l. een buitengewone vergadering van den raad van Ned.-Indië werd genouden, welke onder voorzitterschap van den gouverneur-generaal den geheelen voormiddag heeft geduurd, en behalve door de directeuren van justitie en van binnenlandsch bestuur, ook bijgewoond werd door den adviseur voor inlandche zaken, Dr. G. A. J. Hazeu.

Wat er verhandeld werd, konden de bladen niet meedeelen.

Het Bat. Nieuwsblad werd door een onduidelijk telegram uit Nederland op een dwaalspoor gebracht en meende, dat de Tweede Kamer de wetsontwerpen, bedoelende Indië in beperkte mate financiële zelfstandig te schenken, had aangenomen. Daar de andere bladen dit bericht niet ontvingen, bleek der redactie, dat zij in deze te vroeg g'juicht had en slaakt zij de verzuchting:

„Wanneer ze dan wel in behandeling komen, zou in dit geval, nu de verkiezingsdrukte al weer begonnen is, met geen mogelijkheid te zeggen zijn.”

Gouvernements-accountancy.

De *Java bode* schrijft:

Eindelijk, na jaren langen strijd, is de oud-referendaris, wijlen de heer Roessingh van Ierson, de onvermoeide, maar niet altijd sympathieke strijder voor een grondige herziening van de indische comptabiliteits-bepalingen, (ook in het Koloniaal Weekblad vroeger meermalen besproken) in het gelijk gesteld door de instelling van een gouvernements-accountant. Diens instructie, in de *Javasche Courant* van den 19en Februari j.l. openbaar gemaakt is, ontleend aan een daartoe door het Tweede Kamerlid Dr. D. Bos aan den minister van koloniën ingediend schema.

Ook lezen wij, dat de directeur van gouvernementsbedrijven, de heer Wenckebach, in de eerste week van Maart naar Banka zou vertrekken voor een tamelijk langdurig verblijf, om zich geheel op de hoogte te stellen van het bedrijf der tinwinning.

Zooals men zich zal herinneren, maakte hij het vorige jaar reeds een dienstreis over het eiland.

Naar de N. Soer. Ct. verneemt, bestaat er groote kans dat Soerabaja dit jaar geen passer-malem krijgt. De kwestie is, dat de assistent-resident weigert, de districts-hoofden in die afdeeling ter beschikking te stellen van de tentoonstellings-commissie, van de opinie uitgaande, dat deze zelf of anders de regeering, maar voor het noodige personeel moeten zorgen. Het schijnt, dat de resident het ten deze eens is met den assistent-resident.

Intusschen zijn groote bestellingen, door chineesche handelaren met het oog op de passer-malem bij import-firma's gedaan, reeds telegrafisch afgelast.

Voor velen zal dit ongetwijfeld een groote teleurstelling zijn.

Reorganisatie der politie.

Naar aanleiding van de ter zake van de politie-reorganisatie van den gewezen 1sten gouvernements-secretaris J. de Groot gegeven opdracht, schrijft de *P r e a n g e r b o d e*:

„Er zijn voorstellen ingediend tot reorganisatie van de politie op Java.

Er is een omslachtig onderzoek ingesteld, naar aanleiding van de voorstellen tot reorganisatie van de politie op Java.

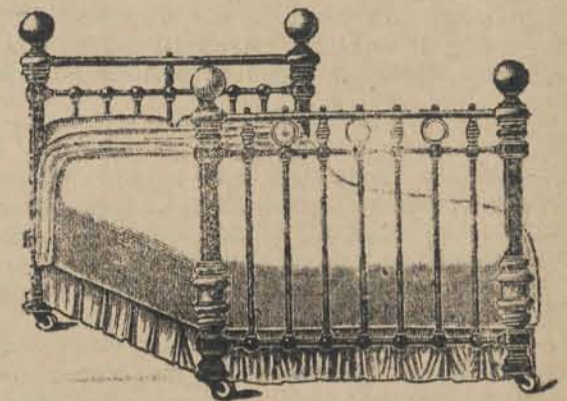
Er is een dik rapport uitgebracht naar aanleiding van dat omstandige onderzoek, naar aanleiding van de voorstellen tot reorganisatie van de politie op Java, aan iemand opgedragen geformuleerde voorstellen te doen — betreffende de organisatie van de politie op Java.

De „iemand” is de voormalige gouvernements-secretaris De Groot, die, een half jaar geleden zoo wat, met verlof uit Holland terugkwam.

Th. A. A. SIMONS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 □ DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN.

— GROOTE KEUZE —
van af het beste tot het eenvoudigste.

MAGAZIJNEN GESLOTEN VAN half een TOT twee UUR.

= „UNICUM.” =

„UNICUM”'s geheim chemisch preparaat is onschadelijk voor stof en model.
„UNICUM” heeft bekwaame vaklieden voor het repareren en opperseren van Heeren- en Dameskleeding.
„UNICUM” heeft een le klas Coupeur voor het vermaken van slecht passende Kleeding.
„UNICUM” zorgt voor een vlugge, accurate bediening.

Eenig adres:

Fluweelen Burgwal 8. - Telef. 4947.

= RINCK =

Groote voorraad

Taschjes, Portemonnaies, Portefeuilles

enz. enz.

Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.

Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsestraat.

4

De oprichting van 'n teekenschool waarmede de Ned.-Ind. Kunstkring te Batavia sinds eenigen tijd doende is heeft haar beslag gekregen. Zondag 28 Februari werd de klasse voor Model en Stilleven geopend, met 16 leerling:n.

Zaterdag 6 Maart werd de begin-klasse geopend, te 6 uur 's avonds.

De lessen zijn van 3 tot 12 uur voormiddag.

Ook voor deze is reeds beduidende belangstelling. Onder de candidaten zijn een twaalfstal inlanders.

Inlandsch onderwijs.

Het Nieuws v. d. Dag v. N.-I. wijdt een hoofdartikel aan de in De Gids van Februari gepubliceerde studie van den heer C. In. van Deventer over het regeeringsbeleid van het Amerikaanse bestuur op de Philippijnen.

Na het een en ander er uit aangehaald te hebben, zegt het blad:

„De Heer Van Deventer is blijkbaar van meening dat Nederland dit voorbeeld van de lees-, schrijven rekenantici moet volgen, en ook voor den Javanen, voor den humble peasant op Java, den eenvoudigen desa-man: „de wereld der moderne wetenschap, der politiek en der diplomatie moet ontsluiten.”

„Tegenover dit drijven van den doctrinairen heer Van Deventer laten wij hier eenige opmerkingen volgen, ontleend aan het Alg. Hbl., die zeker van een juister inzicht en van meer practischen zin getuigen.”

Na ook uit dit artikel eenige aanhalingen gedaan te hebben, besluit het blad:

„Het voorbeeld der Amerikanen op de Philippijnen leert ons, dat zij ter bereiking van dat eene doel, dat ze zich stelden:

„Algemeene uitbreiding van 't onderwijs op Amerikaanschen grondslag”, de groote economische belangen van land en volk verwaarloosden en dus geen rekening hielden met de beschikbare middelen, welke voor alle doeleinden dienen te worden aangewend.

Is dat een voorbeeld ter navolging?

Wij meenen deze vraag ontkennend te mogen beantwoorden en betwijfelen ook ten zeerste of zij, die dit illustre voorbeeld op grond van cijfers betreffende leerlingental en kosten aanprezen, wel bereid zouden worden bevonden om de consequentien daarvan te aanvaarden.”

Hoogescholen in China.

Het Bat. Nieuwsblad doet mededeelingen omtrent de oprichting eener Duitsche universiteit te Tsingtao en merkt op, dat hieruit blijkt, hoe door de Duitsche regering, met haar ver vooruitziende staatslieden, groote sommen gelds worden uitgegeven aan de ontwikkeling van land en volk in China, omdat Duitschland begrijpt, dat door de nauwere aanraking met het Duitsche geestesleven, Duitschland zelf op den langen duur slechts gebaat kan zijn.

Te Hongkong bestaan, volgens hetzelfde blad, plannen tot oprichting eener Engelsche Hoogeschool. De animo daartoe is zeer groot. De bisschop van Hongkong staat aan het hoofd der beweging en heeft zich in verbinding gesteld met ministers en autoriteiten en personen van invloed in het moederland, terwijl een bouwmaatschappij te Hongkong op zich genomen heeft het gebouw kosteloos te bouwen. De kosten van exploitatie zijn lager geraamd met het oog ook op subsidiën die men zeker is te zullen krijgen ook van de Chineseche regering.

Verscheidene aanzienlijke Chineezers bevinden zich in de commissie voor de bijeenzameling van de gelden. Ook op de vaderlandsliefde van de Chineezers in Nederl.-Indië zal een beroep gedaan worden, terwijl er op gewezen zal worden, dat ook zij voordeelen zullen plukken van deze onderwijsinrichting, daar die ook voor hun kinderen zal openstaan.

Het blad eindigt met de woorden:

„En Nederland? Wij vragen niet wat Nederland in China doet, hoewel de nederlandsche belangen even nauw bij de ontwikkeling van China betrokken zijn als de Duitsche en Engelsche. Wat doet Nederland voor zijn eigen koloniën, te midden van het ontwakende Oosten?”

Tegen het opium.

Hetzelfde blad schrijft onder het opschrift:

Toen in 1906 de eerste berichten kwamen omtrent het vinden, in Malakka, van een anti-opium-middel, is daarvan in ons blad met ingenomenheid melding gemaakt. Onze mededeelingen trokken ook de aandacht van Mr. A. MacLaine Pont, die zich, ter verkrijging van het middel, wendde tot onzen consul-generaal te Singapore. De gevraagde hulp werd verleend; de heer MacLaine Pont kreeg de beschikking niet alleen over de gedroogde bladeren, maar ook over stekken van de in de wetenschappe-

lijke wereld als Cumbretum Sundaicum bekend staande plant, welke lof, als thee afgetrokken het anti-opium-middel zou geven. De stukken werden geplant op het land Semplak bij Buntzen — waar ze goed gedijden — en de bladeren werden o.a. ter beschikking gesteld van Dr. Kieviet de Jonge, om er proeven mede te nemen. Deze schreef daarover hieromtrent aan den heer M. P. o.m.:

„Gaarne voldoe ik aan uw verzoek, om u een en ander over de proef met het anti-opium-middel mede te deelen. Ik zal beginnen met u te vertellen, dat ik er mee heb moeten ophouden, omdat ik alle plaatsen op mijn zaal noodig heb voor het onderwijs aan den cursus in tropische ziekten, zoodat ik in de eerste maanden geen opiumcainezen zal kunnen opnemen.

Er zijn er tot dusver ongeveer een dertigtal behandeld, en ik moet zeggen, voorloopig met zeer goede resultaten. Dit blijkt m.i. wel het beste hieruit, dat de patiënten zich bij massa's geheel spontaan ter behandeling komen aanmelden, daar zij xan reeds ontslagen lijdens hooren, dat deze niet meer schuiven niet alleen, maar daaraan ook geen behoefte voelen. Ik kan zelf moeilijk beoordeelen, of dit juist is, omdat ik natuurlijk niet in de gelegenheid ben de menschen te doen controleren, maar naar u mij zelf hebt medegedeeld, verklaart de Chineseche wijkmeester, die verscheidene der ontslagenen kent, dat zij werkelijk geen opium meer gebruiken en dat dit hun niet moeilijk valt. Natuurlijk zou het voorbarig zijn, daaruit thans reeds verstrekkende conclusies te trekken, daar het niet onmogelijk is, dat zij vroeger of later in het oude euvel terugvallen, maar in ieder geval is het voorloopig resultaat zonder den minsten twijfel gunstig te noemen.”

De Chineseche vereeniging Hoa Siang Tjong Hwe heeft in het vorenstaande aanleiding gevonden, om een oproep te richten tot de Chineezers, voor de vorming van een fonds tot oprichting van een ziekenhuis, waar opiumschiivers genezing kunnen zoeken. Dat ziekenhuis, zoo hoopt men, zal t.z.t. tijd als de uitkomsten aan de verwachtingen beantwoorden, door het gouvernement overgenomen worden.

Het opiumkwad woedt echter niet alleen onder de Chineezers, zoo besluit het Bat. Nieuwsbl. Het maakt de meeste slachtoffers onder de inlanders. Wie neemt nu het initiatief om ook voor de bruine „broeders” een fonds te stichten tot bestrijding van den opiumduivel?

Als wij het voor het zeggen hadden: er zou geen schooner „huldeblijk” zijn aan de Koningin, dan de totstandkoming van Wilhelmina-hospitelen, in alle residenties, ter genezing van opiumschiivers!

WEST-INDIË.

CURAÇAO.

In de jaarvergadering der groep Antillen van het Alg. Ned. Verbond is de quaestie der verdeling van de, hier te lande voor Curaçao ingezamelde gelden ter sprake gebracht.

Op 's voorzitters vraag, of er door een der leden eenig voorstel te doen was, vroeg de heer I. van Lier Ez., waarom het bestuur niet eene algemeene vergadering geraadpleegd had over de meest doelmatige wijze van verdeling der ingekomen gelden. Het lid Querido was van gevoelen, dat het bestuur collectief en niet individueel, d. i. elk bestuurslid afzonderlijk, die gelden had moeten verdeelen. Laatste genoemd lid deed hierbij uitkomen, dat hij met zijne opmerking geen votum van wantrouwen tegen het bestuur bedoelde, waaraan hij alle hulde bracht voor de vele moeiten, welke het zich bij die uitdeeling heeft moeten getroosten.

Beoelde opmerking lokte eene vrij langdurige gedachtenwisseling uit tusschen genoemde heeren en een paar leden van het bestuur. In antwoord op de gedane opmerking, gaf de voorzitter te kennen, dat het hoofdbestuur zelf de gelden aan het groepsbestuur ter uitdeeling toegezonden had en later aan hetzelfde verzocht heeft, zich in verbinding te willen stellen met de Commissie van Curaçao, die op verzoek van den Gouverneur gevormd werd tot het in ontvangst nemen der gelden van „Oost en West.” Aan het verzoek van het Hoofdbestuur werd gevolg gegeven, zoodat het bestuur — besloot de voorzitter — in allen deele correct heeft gehandeld.

De leden J. P. G. Ecker en My. C. Henriquez gaven achtereenvolgens het bestuur de verzekering van het volle vertrouwen der leden en brachten den bestuursleden dank voor hunne bemoeiingen. De heer Henriquez had zich — verklaarde hij — persoonlijk overtuigd, dat de gelden op doelmatige wijze besteed, ja, dat huiszittende armen bedeed zijn geworden.

Door het lid Querido werd daarna gevraagd, of het niet op den weg van het A. N. Verb. lag, te

ijveren voor de verkrijging van het kiesrecht voor Curaçao. Op verzoek van den voorzitter kleepte de heer Q. diens vraag als een motie in, opdat de vergadering daaromtrent hare meening kunne uitdrukken. Na eenige bespreking stelde de president voor, de vraag ter oplossing aan het Hooftbestuur voor te leggen, met welk voorstel zich het lid Q. vereenigen kon.

„Onze West” vernam, dat het gebeurde met den luitenant ter zee Eilerts de Haan — wien door toedoen van de Boschnegers verhinderd werd, eene plaatsbepaling te doen aan de Marowijne — het bestuur aanleiding heeft gegeven tot het zenden van een ambtenaar naar het Aucaner opperhoofd Oseisi. Deze heeft beloofd, dat een herhaling van het gebeurde niet zou voorkomen, en aan expedities van gouvernementswegen voortaan geenerlei moeilijkheden meer zullen worden in den weg gelegd.

De maand Maart beloofde voor de goudindustrie eene goede maand te zijn. Den 14den dezer werden ruim 30 K.G. goud aangevoerd, w.p. ruim 8 K.G. afkomstig van het terrein der proefnemings met het klein bedrijf.

Met den bacoven-export gaat het weer een kreetengangeetje. Nadat eenige malen achtereen de uitvoer meer dan 10,000 bossen bedroeg, daalde de uitvoer op 6 Februari weder beneden de 10,000, en bedroeg die den 27en Februari j.l. slechts 6495 bossen.

Sedert eenigen tijd, schreef „Onze West”, doen zich vrij talrijk gevallen van dysenterie voor. In het militair hospitaal werden dezer dagen vier kinderen uit één gezin behandeld, die aan de ziekte leden. Tot heden waren daarvan twee reeds overleden.

Zaterdag keerden eenige personen terug van een balata-expeditie in het Lawa-gebied. Onder de arbeiders dier expeditie heeft een epidemie van dysenterie geneerscht. Zoowat 45 man werden aangestast, waarvan 5 overleden, terwijl één arbeider zoowat stervende te Paramaribo werd aangebracht.

Met het oog op het heerschen van deze ziekte, — die, in tegenstelling van de gele koorts, vooral de mindere bevolking aantast — kan niet genoeg op het hart gedrukt worden, vooral te zorgen voor zuiver drinkwater.

Te Willemstad is onder den naam van „Het Groene Kruis” opgericht een vereeniging, die zich ten doel stelt de particuliere ziekenverpleging te vergemakkelijken door o.a. verpleegsters aan te stellen, de voor die verpleging benodigde artikelen aan te schaffen en in voorraad te houden, cursussen op te richten, voordrachten te houden, enz. enz.

Het eerste bestuur der Vereeniging bestaat uit: mevrouw E. M. de Jong van Beek en Donk, eerevoorzitter; dr. C. A. Zeppenfeldt, voorzitter; ds. M. H. J. Bosch, ondervoorzitter; mejuffrouw Johanna van der Meulen, penningmeesteresse; J. H. Perret Gentil, boekhouder, en J. C. C. Forbes, secretaris.

SURINAME

Naar „Onze West” vernam zal het geschenk door Surinaamsche vrouwen en meisjes aan te bieden aan H.M. de Koningin, bestaan uit een kinder-couvert van Surinaamsch goud, te weten: lepel, mes, vork, servetring en bord. Voor deze gouden voorwerpen zal door de ambachtsschool een étui worden vervaardigd van Surinaamsch hout met het wapen van de kolonie en een toepasselijk opschrift.

De bewerking van het couvert is gegund aan den goudsmid Abrahams.

Er moet reeds een dertien honderd gulden voor het geschenk zijn ingezameld. De meeste leden van het dames-comité schijnen echter dit bedrag niet voldoende te achten om daarvan een deel voor een liefdadig doel af te zonderen.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De toetreding van R. M. Tirta Adisoerjo tot de redactie van de Pantjaran Warta (zie ons vorig nummer) is in de Inlandsche pers met vreugde begroet; van alle kanten ontving de nieuwe titularis gelukwensen en bewijzen van sympathie. In zijne rubriek in dat blad: „Van dag tot dag” komt hij terug op hetgeen hem in 1907 wedervaren is. Hem werd ten laste gelegd, dat hij een strijdbare macht wilde verzamelen, teneinde daarmee tegen het Ned.-Indisch gezag op te staan. De toenmalige Resident der Preanger Regentschappen, G. Oosthout, zond aan alle hoofden van gewestelijk bestuur een rondschriften met verzoek om zijne gangen nauwkeurig na te gaan. In een open brief in de Medan Prijaji, gericht aan genoemden bestuurder, protesteerde R. M. Tirta Adisoerjo destijds tegen zulk een verdachtmaking. Een gedeelte van dien open brief neemt hij thans nogmaals in zijne rubriek op. Gloeiend van verontwaardiging, doch in kalme, hier en daar zeer bloemrijke taal, welke echter den heer Oosthout niet als een zoet-

vloeiende sloka (couplet) uit de Ardjoena Wiwaha (= het huwelijks van Ardjoena, den middelsten der Pandawas, een oud-javaansch epos) in de ooren zal hebben geklonken, toonde hij aan, dat iemand van zijne afkomst en zijne opvoeding, die welwillend werd ontvangen en aangehoord door mannen als Jhr. O. van der Wijck, Vice-president van den Raad van Indië, Mr. Hirsch, Raadsheer in het Hooggerechtshof van Ned.-Indië, Mr. Carpentier Alting, toenmaals secretaris van het Departement van Justitie, thans Hoogleraar aan de Leidsche Universiteit, van Hasselt, Gouvernements-Secretaris, H. J. W. van Lawick van Pabst, Hoofd-inspecteur der Cultures, de Wolff van Westeraarde, Hoofd van den Pandhuisdienst, Mr. Cohen Stuart, Directeur van Justitie en nog tal van anderen, die met meerdere dezer personen in correspondentie is gebleven, geen opstandeling kon zijn. Aan het slot zegt hij dan ook: „De Heer der Werelden heeft mij Zijne goedertierenheid betoond, door mijn wensch om door mijn pen in mijn levensonderhoud te mogen voorzien, te vervullen. Den zoeten, bitteren en zouten smaak van het leven heb ik geproefd, ik heb armoede en rijkdom gekend; smaad, vernedering en waardeering ondervonden, maar aan een misdrijf heb ik mij nooit schuldig gemaakt en dat zal ik ook nooit plegen, want ik zou mij schamen de maatschappelijke orde te verstoren, tegen de regelen van mijn godsdienst en in strijd met de beschaafde zeden te handelen.”

Het is waarlijk een genot om zijne goed gestelde artikelen te lezen, nu eens luimig en vol humor, (zooals o.a. zijne vroeger door ons besproken beschrijving van een gefingeerde droom in de Me. dan Prijaji) dan eens sarcastisch en vlijmend scherp (als in zijne rubriek: „Van dag tot dag”), artikelen, uit overtuiging geschreven door een idealist, die, evenals zijn jongere broeder, de thans overleden Raden Mas Tirto Adiwino*), slechts één doel voor oogen heeft: n.m. het land vooruit te brengen en het volk, waartoe hij behoort, op te heffen. Wellicht juist om dit doel beter te kunnen bereiken heeft hij er de voorkeur aan gegeven particulier sadja te zijn. Iemand met zijne begaafdheden zou anders zeker den inlandischen ambtenaarsstand niet ontsieren.

In de Pemberita Atjeh wijdt Dja Endar Moeda — een in de litteraire kringen van Sumatra welbekende figuur, die in vele opzichten met R. M. Tirto Adisoerjo op één lijn te stellen is — zijn hoofdorgaan, de te Padang verschijnende Pertja Barat, heeft tot devies: „sampaikan matia setia kepada Sri Bagenda Maharadja” = tot aan den dood trouw aan den vorst (de vorstin) — een artikel aan de voor Inlanders zeer belangrijke kwestie: het aanleeren van het Nederlandsch. Hij vindt, dat de beoefening dezer taal voor den tegenwoordigen Inlander een vereischte is, om tot meerdere ontwikkeling te komen, omdat van de wetenschappelijke werken, in die taal geschreven, er nog slechts weinige in het maleisch vertaald zijn. Voor ons, die onder het gezag van het Koninkrijk der Nederlanden staan, zegt hij, is de kennis dezer taal van veel grooter belang dan bijv. die van het Fransch of Engelsch, omdat daardoor ook onze liefde voor het Nederlandsche volk meer en meer opgewekt zal worden. Hoe kan men liefde voor een volk gevoelen, als men zijne taal, zijne zeden en gewoonten niet goed kent? Let eens op de engelsche bezittingen, zegt hij, de ontwikkelden daar te lande zijn allen het Engelsch machtig, omdat de Engelschen een aanmoedigen zooveel mogelijk hunne taal te spreken.

*) Deze broeder verdient ook hier vermeld te worden. Hij was destijds djaksa (officier van justitie) in het regentschap Bandjarnegara, residentie Banjoemas. Ondanks zijne zeer drukke betrekking wist hij nog tijd te vinden om een landbouwkundig tijdschrift te redigeren. Hij en zijne vrouw maakten zich verdienstelijk door proeven te nemen met het conserveren van vruchten, het bereiden van geleien, welke zij voor eigen rekening naar tentoonstellingen inzonden, met het doel om een débouché te vinden en later, als de zaak mocht slagen, adellijke inlanders, die niet aan de staatsruif konden knabbelen, een voorbeeld te geven waarmee zij in hun onderhoud konden voorzien.

Hij stierf als het slachtoffer zijner idealen. In het binneland van Bandjarnegara ontdekte hij n.l. toevallig marmerland en wilde een vereeniging onder Inlanders stichten om die te exploiteeren. De toenmalige Assistent-Resident van Bandjarnegara, P. H. van Andel, thans Resident van Djokjakarta, die zijn djaksa flink steunde, wist te bewerken, dat de Regeering aan een mijningenieur opdroeg die marmerlagen te onderzoeken. R. M. Tirtoadiwino vergezelde dezen naar die terreinen, vermoede zich daarbij echter teveel en hij stierf na een langdurig en smartelijk lijden tengevolge van dien. Zijne weduwe, Raden Ajoë Tirtoadiwino, een begaafde en in Inlandsche handwerken zeer ervaren vrouw, die, hoewel van hoogadellijke afkomst (zij is een afstammeling van de mataramsche vorsten), even goed werken kan als de vrouw van een narakarja (= gewone werkmans), is mederedactrice van de Poetri Hindia en schrijft in dat tijdschrift de uitvoerige en uitnemende recepten voor de keuken.

Sedert de laatste tien jaren zijn de Nederlanders er ook toe overgegaan om hier met den Inlander, die hunne taal kent, nederlandsch te spreken. Vroeger was dit anders. Indien vroeger een inboorling, die nederlandsch kende, het durfde wagen in die taal tot den blanke het woord te richten, werd deze boos en snauwde den spreker in goed nederlandsch toe: „spreek je moerstaal!” In het oog van den blanke gold oudtijds het bezigen van diens taal door den bruine voor een onbeschooftheid! Loen wij in 1898 over deze kwestie in de Pertja Barat schreven, vervolgde schrijver, gaf ons artikel aanleiding tot een bespreking in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In het verslag dier zitting kwam het volgende voor: „Dja Endar Moeda, de redacteur van de Pertja Barat, zegt, dat het spreken van de nederlandsche taal in Indië niet verboden, maar dat het toch niet gebruikelijk is, om zich daarvan te bedienen.” Ook Professor Kern heeft deze kwestie ter sprake gebracht op het taalkundig congres in België. Sedert 1898 spreken de Europeanen zooveel mogelijk Nederlandsch met den inboorling van Ned.-Indië. Het is daarom zaak, verklaart hij aan het slot, dat wij onze kinderen naar de Europeesche school zenden.

Het zal niet lang meer duren, of de chinezen zullen met Europeanen gelijkgesteld worden, de inboorlingen van het land zullen dan onder hen staan als Soedra's, zegt de Pertja Barat. Als de chinezen deze gelijkstelling verkrijgen, zal de inboorling nog meer in verdrukking komen dan hij reeds is. Daarom moet hij niet stil zitten en, inluchtig aan het spreekwoord: „men schaffe zich een regenscherm aan, alvorens het begint te regenen”, zich in tijds wapenen, o.a. door nuttige gewassen in het groot aan te planten, als de klapper-, koffie- en kaneelboomen, terwijl zij, die in de steden wonen, moeten leeren een ambacht uit te oefenen, zooals het schoenmaken, het timmeren, het goud, koper en ijzersmeden, het kleermaken enz. Ook moet men er aan denken dadelijk geld opzij te leggen. De zon staat reeds hoog aan den hemel, waarschuwt hij, het is geen tijd meer tot slapen. Bedenk, dat anders al de voordeelen, die ons geboorteland afwerpt, slechts aan andere landen zullen ten goede komen. Een nederlandsch spreekwoord luidt: „eendracht maakt macht, tweedracht breekt kracht.” Wij inboorlingen van Indië, moeten dus eensgezind zijn opdat ook wij sterk worden.

De Sinar Borneo geeft een beschrijving der militaire loopbaan van den op diens verzoek eervol ontslagen Gen.-majoor W. G. A. C. Christan en wijdt hem een hartelijk waardeerend woord. Deze officier is geen onbekende op Borneo. Als luitenant heeft hij de sterkte Goenoeng Mandaoedjang, gelegen op de westkust van het eiland, veroverd. Zijn naam zal daar steeds in eere blijven.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Bij gelegenheid van het doodsbericht van den heer C. A. Kruseman gaf de Maleisch-Chineesche pers een bewijs van fijngevoelige wellevendheid, door de spreuk der oude Romeinen: *de mortuis nil nisi bene* (van de dooden zij niets dan goed gesproken) in toepassing te brengen. De redactie der Perniagaan door den overledene „het oproerkraaiend dagblad” genoemd, en die tot voor kort hierom den heer Kruseman op allerlei wijze bespottelijk trachtte te maken, zegt o.m. van hem: de heer Kruseman stond bekend als een bekwaam journalist, die een scherpe pen had. Zijn heengaan is niet alléén een verlies voor zijn gezin en zijne talrijke vrienden, maar ook voor de Java-Bode en hare lezers.

De *Pewarta Soerabaja* wijdt een kort woord aan des heeren Kruseman's loopbaan, aan het ongeluk, (het breken van den bak van het rijtuig, waarmede hij zat) dat hem ongeveer twee maanden voor zijn overlijden overkwam, en eindigt haar artikel met de volgende woorden: In de laatste jaren heeft de heer Kruseman herhaaldelijk zijne antipathie jegens het chineesche ras aan den dag gelegd, zonder dat hier toe een bijzondere aanleiding bestond. Doch laat ons verder hierover zwijgen. Het is niet goed de nagedachtenis van een doode te oonteen! De *Pemberita Betawi* verwacht, dat door dit sterfgeval de firma H. M. van Dorp en Co., de uitgeefster van de Java-Bode, groote moeilijkheden zal ondervinden. Wie zal nu aan het hoofd van de redactie der courant staan? vraagt zij. De heer van Tricht denkt met 1 April a.s. naar Europa te vertrekken en de heer van Leemkolk is nog te kort aan dat blad verbonden en heeft nog te weinig ondervinding om de leiding op zich te nemen.

Deze loffelijke houding zal zeker niet nalaten de sympathie der blanke pers voor hare bruine zuster te verhoogen.

Volgens de *Pantjaran Warta* hebben Mevrouw Th.

L. Kan, geboren Oeij Tjong Ham, de jonge dames Angèle Oeij Tjong Ham, C. V. en E. V. Tan Toan Soen*) op den 27sten Februari j.l. in den schouwburg te Semarang, onder leiding van de bekende tooneelspecialiteite Mevrouw van den Steen, een soiree variee gegeven, waarvan de netto opbrengst zou strekken ten bate van de noodlijdenden te Messina en in China. Het programma bestond uit komedie en zangstukjes en tableaux-vivants. De entreeprijs was gesteld op vijf gulden voor de plaatsen in de loges en f 2.50 voor die in het parterre. Het blad prijst genoemde dames voor haar goeden wil en spreekt de hoop uit, dat anderen haar voorbeeld zullen volgen.

De *Perniagaan* vertelt, dat te Koelala Loempoe, hoofdplaats van Salangor, een der Confederated States op het schiereiland Malakka, chinezen, behoorende tot de upper ten, een wajang uitvoering hebben gegeven, waarvan de opbrengst is aangewend voor de helte om de gelidmiden der vereeniging tot bestrijding van het opiumgebruik in Salangor te versterken en de andere helft om chinezen in de buurt van Canton, die door een overstroming schade hebben geleden, financieel te steunen.

De entreeprijzen werden zeer hoog gesteld; alle personen hebben belangeloos hunne medewerking verleend en alle voor de uitvoering benoodigde hulpmiddelen werden kosteloos verstrekt, zoodat men over de geneele recette beschikken kon. Tijdens de uitvoering verkochten verscheidene chineesche jonge dames uit den deltigen stand waaiers, van palmbladeren vervaardigd, ververschingen, sigaren en cigarettes in de zaal. Dit heeft veel opgebracht. Voor een waaier, die gewoonlijk vijf dollars kostte, gaf men grifweg 50 dollars, voor een sigaar betaalde men 10 dollars, voor een glas limonade 5 dollars, voor een pakje cigarettes van één tot vijf dollar. Alléén de verkoop van waaiers bracht ongeveer 3000 dollars op!

Het in het macasch-chineesch opgevoerde stuk handelde over de rampzalige gevolgen van het opiummisbruik en hoe men het opiumschuiven af kan leeren, mits men dit slechts ernstig wil, of indien men het in het geheel niet meer kijgen kan. Wat bij de opvoering het meest de aandacht trok, was een koor van prachtig uitgedoste, met vele edelgesteenten versierde jonge meisjes, dochters van de aanzienlijkste chinezen, dat onder orkestbegleiding een lied zong, gewijd aan het groote gevaar van het opiummisbruik. Dit gezang moest op verzoek verscheidene malen herhaald worden. De avond bracht 11.000 dollars op!

Verscheidene hak tong's (chineesche scholen) in Ned.-Indië, zoo besluit de *Perniagaan* hebben gebrek aan fondsen. Op het verzoek om een geldloterij te mogen houden, vijf jaren geleden gedaan, is nog niet door het Gouvernement beschikt. Zouden zij intusschen door dergelijke uitvoeringen als de chinezen van Salangor gaven, niet te steunen zijn?

*) Deze twee jonge dames zijn achterkleinkinderen van wijlen den in Ned.-Indië welbekenden chineeschen millionair Beh Biau Tjoan en niet van fortuin ontbloot. Haar vader Tan Toan Soen is een zeer beschaafde, nederlandsch sprekende christen-chinees.

Drie belangrijke Lezingen, Ned.-Indië betreffende.

Inlandsche landbouw in verband met handel en nijverheid op Java.

Over bovenstaand onderwerp hield Dr. H. Blink — die zich reeds meermalen, ook als voorzitter onzer Commissie tot Verspreiding van populaire kennis van Oost en West een even ijverig als kundig pleitbezorger voor Indië's economische belangen toonde, — een doorwerkte rede voor de Nederlandsche Afd. der Ned.-Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, te s-Gravenhage.

Spreeker begon met te wijzen op het ontwaken van vele volken, die economisch en geestelijk als in slaap verzonken lagen. Dit teken des tijds openbaart zich ook op Java, waar de beweging der Jong-Javanen, hoewel zij niet overschat moet worden, toch wijst op een nieuw ontwakend leven, dat Nederland niet achteloos mag voorbij gaan. Bij de intellectuele betekenis dier beweging in haar vollen omgang wil spreker niet verwijlen, doch alléén de vraag beantwoorden, of daarvan ook iets te verwachten valt voor de economische toekomst van de Javanen?

De economische productie van een land hangt af van het geographisch milieu in verband met de economische activiteit der bewoners. Dit op Java toepassend komt de heer Blink tot de conclusie, dat het geographisch milieu, waarin Java gelegen is, in onzen tijd tal van voordeelige factoren voor economische ontwikkeling aanwijst. Ook de bewoners zijn, op dit eiland talrijk genoeg, doch de noodige economische activiteit wordt nog gemist. Daardoor brengt Java met zijn schoone ligging, gunstig kli-

maat en goeden bodem, op verre na nog niet voort wat het voort kon brengen.

Spreker gaat de landbouwtoestanden op Java nader na, in het bijzonder de rijstteelt, die niet toeneemt in verhouding van de bevolking. Daardoor is de invoer grooter geworden dan de uitvoer en in toenemende mate. Dit heeft velen verontrust. Toch behoort dat op zichzelf geen zorg te baren; het bewijst alleen, dat de toestand van een landbouwstaat met natuurhuishoudkunde veronderd en meer geldhuishoudkunde is. Dat wij in Nederland 258 mill. KG. tarwe en 606 mill. KG. rogge en maïs meer in- dan uitvoeren, mag niet als bewijs gelden, dat het met onze landbouw slecht gesteld is of dat ons volk armoede heeft. Evenwel, dat in Rusland de goede graanbodden bij goed klimaat niet meer dan de helft per H.A. opbrengt dan in Nederland, wijst op achterlijkheid van den landbouw in dat land. Zoo ook op Java, waar de opbrengst van de rijstteelt per bouw achterstaat bij Bengalen, waar zelfs de rijstbouw achterlijk genoemd wordt. Als de rijstteelt op Java slechts tot die opbrengst gebracht werd, zou dit een jaarlijksche vooruitgang van 22 mill. pikol op zijn minst opleveren op denzelfden grond.

Daarom meent spreker, dat verheffing van den landbouw moet uitgaan van het verbeteren der cultuur, het intensief maken van het bedrijf. Dit heeft men in Nederland beseft, waar de opbrengst gemiddeld van 19 HL. per HA. in 1850 tot 30 HL. in 1906 voor de tarwe is toegenomen.

Om het op Java tot meer intensieve cultuur te brengen is meer dan iets anders noodig praktisch landbouwonderwijs aan de Inlanders. De Inlander kan het best geholpen worden door hem tot zelfbewuste kracht te brengen. Dit moet geschieden door hem betere resultaten te laten zien. En hoewel reeds onderscheidene jaren in dien geest geijverd is, en er ook van tijd tot tijd schijnbaar mede werd aangevangen, is toch feitelijk nog niets verricht. Ook thans met een Departement van Landbouw is het bevorderen van den Inlandschen landbouw nog slechts schijn. Als wij in het jongste jaarboek van den landbouw verslag zien uitgebracht over 9 demonstratievelden, zegge negen, om de Inlanders door voorbeeld betere cultuur te leeren, dan moet ieder, eenigszins der zake kundig, wel verwonderd vragen wat men daarvan toch wel verwacht? Is het ernst of spot? Wij laten nog in het midden, dat de meeste dezer demonstratievelden, gelijk Dr. Van Gorkom zeide in de Indische Mercur, proefnemingen waren zonder de noodige zorg en kennis toegepast. Maar negen demonstratievelden voor een oppervlakte viermaal zoo groot als Nederland is niets. In Nederland heeft men noodig gehad, om den landbouw tot de tegenwoordige hoogte te brengen, 809 proefvelden, 206 landbouwwintercursussen, 54 tuinbouwwintercursussen, 4 Rijkstuinbouwwinterscholen en 6 Rijkslandbouwwinterscholen.

Wil men werkelijk den landbouw op Java opbeuren, dan zijn er noodig op zijn minst 1000 demonstratievelden en op zijn minst 100 Nederlandsche landbouwkundigen. Deze laatsten moeten geregeld gerecruteerd worden uit de leerlingen der Rijks Hogere Landbouwschool te Wageningen. Na op zijn minst één jaar in Indië adjunct te zijn geweest, ten einde hun kennis daar onder leiding van anderen praktisch te leeren toepassen, zouden zij zelfstandig kunnen optreden. Zij moeten het oog houden op de proefdemonstratievelden, en als wandelleeraren de besten uit de Inlanders voorlichten en verklaren, hetgeen de demonstratievelden aanschouwelijk leeren. Zij moeten daardoor den economischen zin bij de Inlanders ontwikkelen, waar het kan hem wijzen op de belangen van samenwerking, van coöperatie. De geestelijke beweging op Java maakt de akker geschikt om in te zaaien; zenden wij de rechte zaaiers. Wij mogen niet meer dralen!

Spreker staat stil bij de Europeesche culturen op Java, met name bij de suikercultuur. Hij is daarvan geen tegenstander; deze culturen moesten wel aldus ontstaan bij gemis van een ontwikkelen inlandschen landbouw, zooals die hier gevonden werd. En zij doen veel nut. Maar spreker wil door opbeuren van den Inlandschen landbouw de dessa-boeren meer tot zelfstandige producenten vormen, die de grondstoffen leveren voor de nijverheid, zooals dat in ons land geschiedt met de botercultuur. Ook daarbij kan samenwerking van veel belang zijn.

Verder wijst Dr. Blink op de wenschelijkheid van uitbreiding der cultuur op de droge gronden, en op de productie van een tal van artikelen, die Java aan de wereldmarkt kon leveren, of als grondstoffen voor vele takken van nijverheid, die op Java zijn te ontwikkelen. De maïs, de cassave, de thee, de vezelstoffen, de grondstoffen voor papier enz., voor al deze produkten kan Java veel leveren; en den Inlandschen landbouw aldus tal van nieuwe bronnen van bestaan openen. De paditeelt behoeft hieronder niet te lijden, als onder wezenlijk deskundige leiding de landbouw meer intensief wordt gedreven. Verder wijst spreker op de veeteelt, die ook in de richting der melkgeving kan verbeterd worden, op den tuinbouw.

Door een meer algemeene en minder eenzijdige landbouw zullen de grondstoffen voor vele takken van nijverheid geleverd worden. Staatsfabrieken, om die te verwerken, acht spreker niet gewenscht; de

coöperatie kan misschien op den duur daarbij dienst doen, maar ook particulieren zullen niet achterblijven fabrieken te doen verrijzen als de grondstoffen aanwezig zijn en geregeld geleverd worden. Spr. vergelijkt nog de toestanden in Britsch-Indië.

Spreker brengt nog een woord van hulde aan de Welvaartcommissie, die, ook al moge haar werk niet volmaakt zijn, ook al kon hij niet in alles medegaan, toch dank verdient voor het rijke materiaal, dat deze verzameld heeft om de economische toestanden op Java te leeren kennen, zooals die geographisch verkeerd zijn. Dit is een systematisch ingericht werk.

Aldus, besluit spreker, kan Java opgebeurd worden in economisch opzicht. Dan zal op den grondslag van den landbouw handel en nijverheid hier tot bloei komen in een zoo gunstig gelegen geographisch milieu. Dan zal de emigratie voor Java niet meer noodig zijn, maar zal Java, bij den sterkeren overgang tot de geldhuishouding, op ruime wijze kunnen voorzien in de behoeften der bevolking. De invoer van enkele levensmiddelen zal misschien toenemen, maar de actieve handelsbalans zal gunstiger cijfers aanwijzen.

De heer A. J. H. Eyken, Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur op Java en Madoera, hield voor de Indologen-Vereeniging te Leiden in het Klein-Auditorium der Universiteit op Vrijdag 26 Maart eene zeer gewaardeerde lezing over:

De werkring van den Controleur op Java.

De korte inhoud daarvan was:

Beschouwingen over de opleiding van den administratieven ambtenaar, eischen aan een goed bestuursambtenaar te stellen, zijn eerste diensttijd, bureau- en veldwerk, de verhouding van den Controleur tot de Inlandsche bevolking, tot de inlandsche hoofden, tot de Chineezers, tot de Arabieren, tot de Europeanen en Indo-Europeanen, werkzaamheden op het gebied der belastingen, beschouwingen over de landrente, het hoofdgeld, de bedrijfsbelasting, het zout, de opium, de neerendiensten, de cultuurdiensten, de algemeene druk der belastingen, de zorg voor den landbouw, de irrigatie, de veeteelt, verhouding tot de particuliere landbouwnijverheid en ondernemingen, de creditinstellingen, toezicht op de comptabele ambtenaren, de Controleur belast met de politierol, toezicht op het Inlandsch onderwijs, verhouding tegenover andere diensttakken, de Waterstaat en het Boschwezen.

Wijl deze lezing eerlang in druk zal verschijnen en dus voor alle belangstellenden verkrijgbaar zullen wij ons hier tot deze korte opsomming bepalen, daar een verslag toch slecht den belangrijken inhoud weer kan geven.

Ned.-Indië sedert den aanvang der 20ste eeuw.

Denzelfden avond hield de heer mr. C. Th. van Deventer, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, eene lezing in de vrijzinnig-democratische kiesvereeniging „Arnhem” te Arnhem over:

Uit het verslag daarover in *De Telegraaf* ontleenen wij het volgende:

„In korte trekken schetste spreker de ontwikkeling van Indië gedurende de 19e eeuw: het cultuurstelsel, waardoor belangrijke baten aan Indië onttrokken werden, den strijd tegen dat stelsel, in 1870 beslecht door de Agrarische en de suikerwetten, de comptabiliteitswet, de ontwikkeling der particuliere landbouwnijverheid, de beginselen der liberale economie, het in 1894 van regeeringswege ingestelde onderzoek naar misstanden in de suikercultuur, het dreigende gevaar der „economische inzinking”, waarvan dr. Kuyper sprak, de oprichting van het departement van Landbouw, de maatregelen genomen in het belang der economische ontwikkeling, werden achtereenvolgens besproken.

Na hulde gebracht te hebben aan gouverneur-generaal Rooseboom, kwam spr. aan het programma van den heer Van Heutsz, dat in hoofdzaak omvatte de pacificatie van Atjeh, de bevestiging van het Nederlandsch gezag in de andere buitenbezittingen, de verbetering van den economischen toestand der inlandsche bevolking, in het bijzonder die van Java en de verzekering van 't financieel evenwicht.

Al deze punten nagaande, kwam spreker tot de volgende conclusie: Alles te zamen genomen kan sprekers oordeel over het gevolgd bestuursbeleid niet gunstig luiden. Deze uitkomst is een teleurstelling, ook voor spreker, die indertijd de benoeming van den heer Van Heutsz tot gouverneur-generaal heeft toegejuicht. Echter maakte hij reeds in 1904 het voorbehoud, dat Nederland, indien het wat goeds in Indië tot stand wilde zien komen, gelden beschikbaar zou moeten stellen. Men heeft toen naar die waarschuwing niet geluisterd, maar de uitkomst heeft bewezen, dat spr. gelijk had. Tegenover de geschiedenis is de heer Van Heutsz voor die uitkomst verantwoordelijk, maar tegenover parlement en natie de regeering, die hem benoemde en zonder voldoende middelen aan het werk liet. Daarom moet spreker zich ook beschouwen, als een principiëel tegenstander van minister Idenburg.

Het middel om in de toekomst tot bevredigende resultaten te komen, wil spr. zoeken in de toepas-

sing van de koloniale beginselen van de vrijz.-dem. partij. Reeds in 1902 sprak deze het uit, dat aan de hervormingen in Indië een regeling van de financiële verhouding met Nederland moet voorafgaan, en dat daarbij het beginsel der scheiding voor zooveel mogelijk moet worden toegepast, ook op het verledene. In dit verband brengt spr. in herinnering, hoe in de vorige eeuw de Nederlandsche staat 450 millioen aan de Indische middelen onttrok en later, toen Indië geld noodig had, dit wel aan Indië verstrekke, maar tegelijkertijd een deel van Nederland's staatsschuld ten laste van Indië bracht, tengevolge waarvan de kolonie jaarlijks vier millioen aan het moederland betaalt.

Spr. noemde dit een onrechtvaardigheid, en be- toogt, dat die vier millioen niet langer aan Indië in rekening mogen worden gebracht, maar besteed moeten worden voor het volksonderwijs. Alleen langs dien weg kan men behoorlijk in dat groote belang voorzien, en rechtmatige ontevredenheid voorkomen.

Van de tegenwoordige regeering zijn echter geen stappen in die richting te verwachten. Alleen een regeering, die ingrijpende belastinghervorming aandurft, met ruime toepassing van het beginsel van belasting naar draagkracht, zal en tegenover Nederland en tegenover Indië rechtvaardigheid kunnen betrachten.

Slechts een waarlijk democratische regeering, aldus eindigde spreker zijn belangwekkende rede, zal ons kunnen brengen tot de verwezenlijking van dit tweeledig ideaal.

Ook de andere groote dagbladen namen verslagen in denzelfden geest op.

Het Volk schrijft al heel kort, onder het opschrift:

„Een opposant in verkiezingstijd”

„Het vrijz.-dem. Kamerlid v. Deventer hield Vrijdagavond te Arnhem een rede over Indische toestanden; deze was dikwerf een scherpe veroordeeling van het beleid van den gouverneur-generaal Van Heutsz. Wij kunnen wel onderwerpen, zei de spreker, maar niet pacificeeren, daarvoor zijn wij te inhelig. Op de schaal van de gerechtigheid is generaal Van Heutsz gewogen en te licht bevonden. Alleen van een ware democratische regeering was hulp te verwachten. Hoogstens een veertig dames en heeren waren opgekomen om naar de rede te luisteren.

Onze partijgenoot Hermans ging kortelijk in de- bat.”

Jong Britsch-Indië.

De Jong-Indiër is buitengewoon slecht thuis in de geschiedenis van zijn land. Volgens de verwarde begrippen van den mislukten student, die later zijn heil in de journalistiek gezocht heeft, heersche er voor het begin van het Britsche Bestuur in het geheele land een gouden eeuw, waarin men zich verheugde in geluk en voorspoed.

De voortdurende oorlogen, die sinds onheuchelijke tijden in het land heerschten, schijnt deze a.s. aerscaer over Indië geheel vergeten te hebben. Hij is er van overtuigd, dat zijne gelukkige voorvaders nooit door hongersnood bezocht werden in den gelukkigsten tijd toen de kinderen van Bnawani en Indra ongestoord in hunne domeinen woonden. En dit gelooft hij, niettegenstaande de Indische geschiedenis hongersnooden zonder weerga vermeldt, on- eindig erger dan die, welke zij bijgewoond hebben, ook omdat het gebrek aan gemeenschapsmiddelen het verleenen van hulp zoo goed als ondoenlijk maakte. Hij is er vast van overtuigd, dat de pest eerst met de Engelschen in het land kwam, niet denkende aan de vreeselijke verwoestingen, die zij in vervlogen dagen aantichtte, vergetende dat groote steden der oudheid als Goa en Byapore, en door ontvolkt werden en dat de vrouw van keizer Auring-Zeb een der slachtoffers was. Dat onder de Mogols vice-koningen en belastinggaarders menschenhoofden eischen, als de pacht van landerijen niet opgebracht werd, herinnert men zich niet meer. De eindeloze onderlinge twisten, de verschrikkelijke godsdienstige onverdraagzaamheid, de treurige on- veiligheid, welke den boer dwong om zijn veld te beploegen met zijn lontroer aan zijn zijde en hem niet de minste zekerheid gaf, dat hij eens oogsten zou, wat hij gezaaid had; de verwoestingen der Pindharis, met hun practisch middel om den dorps- ontvanger te dwingen zijne gelden aan hen af te staan, door zijn hoofd in een zak met heete asch te steken; het systematisch moorden der thugs, het bederf en de veilheid van de zgn. rechtbanken — al deze dingen hebben in het oog van den Jong-Indiër nooit bestaan.

Toegegeven, dat hij zelfs een enkel dezer talloze feiten zou willen erkennen, dan heeft hij toch nog steeds één onveranderlijke repliek, en die is: dat het geld toen ten minste in het land bleef. Naast de hoofdgrief, dat er Engelschen in Indië zijn, is zijn altijd terugkeerend bezwaar, dat het geld het land uitgaat, terwijl het dit vroeger niet deed. Aan feiten stoort zich de Indiër niet veel, en dat in

werkelijkheid onder het Britsche Bestuur het geld in het land komt, komt heelemaal niet bij hem op. In elk geval doet hij op het oogenblik zijn best, om dit zooveel mogelijk tegen te gaan, door de politieke atmosfeer zoo onveilig te maken, dat de kapitalisten aarzelen hun geld te beleggen in een land, welks inwoners er blijkbaar op uit zijn, om de eenige geregelde regeering, die zij ooit bezeten hebben, het land uit te drijven. Spoorwegen, stoombooten, groote wegen, uitgebreide kanalen en irrigatiewerken, waardoor wildernissen in vruchtbaar land zijn veranderd, telegraaf, post, tramwegen, fabrieken, ondernemingen, — al deze zegeningen der beschaving dankt men aan het Britsche kapitaal dat Indië is binnengestroomd.

Indien de regeering in Londen geld voor productieve werken kan leenen tegen minder dan 4 pct rente en daarmede een winst van 6 pct. of meer kan maken, behoeft de winst, die het land er mede behaalt, geen nadere verklaring, maar de 4 pct, welke aan den Londenschen kapitalist betaald worden, worden als diefstal gebrandmerkt en overal hoort men de klacht, dat het land wordt uitgezogen. Australië, Canada, Argentinië, om van andere landen niet te spreken, zijn maar al te blij om geld van Engeland te kunnen leenen voor de ontginning hunner landerijen, en wanneer dit kapitaal hooge rente afwerpt, spreekt men niet van geruïneerd worden als er van het geleende geld interest betaald moet worden. Er is in Indië kapitaal genoeg beschikbaar, maar 3 of 4 pct rente heeft geen bekoering voor den inlandschen geldschieder, die als woekeraar misschien 100 pct van den kleinen man kan aftroggelen. Na de grief, dat het geld het land uitgaat, komt die van de vernietiging der inlandschte nijverheid. De dorpslandweverij is stellig achteruitgegaan, ofschoon Indië niet het eenige land is, waar de machines en fabrieken het bescheiden weefgetouw verdrongen hebben. Maar ofschoon ook enkele individuen genoodzaakt zijn geweest andere bezigheden te zoeken, heeft de bevolking over het geheel er toch bij gewonnen. Tegenover één man, die zijne broodwinning verloren heeft, staan velen, welke werk hebben gekregen in spinnerijen, die niet alleen in de groote steden, doch in talrijke kleinere plaatsen verzezen zijn, zoodat zij zelfs Manchester concurrentie dreigen aan te doen. Maar niemand is zoo blind als hij die niet wil zien, en de oogen van den Jong-Indiër worden voor voldongen feiten hardnekkig gesloten gehouden.

Om al de kleinere grieven na te gaan, die voortdurend door middel van de pers in het spreekgestoelte verkondigd worden, zou meer ruimte eischen dan waarover wij kunnen beschikken. We willen er daarom slechts een enkele noemen. Een er van is: het beheer der bosschen. Deze zijn het eigendom der regeering en zij vormen domeinen van enorme waarde. Onder vorige regeeringen werd er weinig op gelet en het omhousen van groote uitgestrekheden bosch, welke vroeger rijke houtvoorraden waren, had, behalve het groote verlies dat de staatsinkomsten er door leden, een nadeeligen invloed op den regenval. Het opnieuw beboschen van boschland heeft sinds vele jaren een der gewichtigste zorgen onzer administratie uitgemaakt. Het boschdepartement begint op den langen duur, na jarenlange moeite, geld af te werpen. De zorg voor deze onschatbare bosschen wordt als een groot onrecht beschouwd. Waarom mag niet ieder, die een huis of hoeve bouwen wil, zooveel boomen kappen als hij noodig heeft? Waarom mag de veeboer zijn koeien, buffels en geiten niet in de bosschen laten grazen, al vernielen zij ook de jonge aanplantingen? Feitelijk wordt zooveel toegestaan, als met boschbouw maar eenigszins vereenigbaar is. Zoo kan men, tegen betaling eener niet noemenswaardige vergoeding, vergunning krijgen tot het laten grazen van vee.

Maar niets minder dan het recht om de jonge aanplantingen, die toch in zijn eigen belang geplant zijn, te vernielen, kan den boer bevredigen. Argumenten zijn krachteloos tegenover iemand die zich heeft voorgenomen er niet naar te luisteren, en Indische redacteuren schrijven sensationele artikelen over de tirannie van den Britschen radja met betrekking tot de bosschen en de belangen van diegenen voor wie zij zelf geen vinger zouden uitsteken.

(Uit de Wetenschappelijke Bladen van Febr. 1909.)

Oost- en West-Indisch literatuur-overzicht.

Onze Eeuw. April 1909.

De April-afl. van Onze Eeuw bevat niet minder dan drie Indische bijdragen, nl. het vervolg van Kalf's opstel over Mr. S. C. Nederburgh; een be-

schouwing van Dr. E. B. Kielstra over het opium in Ned.-Indië, waarvan de strekking in hoofdzaak overeenkomt met de door Dr. K. I. l. Dinsdag in het Indisch Genootschap gehouden voordracht over dit onderwerp, en eindelijk een artikel van den heer M. van Geuns: Multatuli en het sentiment in onze koloniale politiek. Een merkwaardig artikel, dit laatste, waarvan de strekking wil wezen te waarschuwen tegen het voeren eener koloniale politiek, die te zeer door Multatuliaansch gevoel wordt beheerscht, ten nadeele der... particuliere industrie in de eerste plaats. Het Multatuliaansch sentiment verleidt tot grove eenzijdigheid, meent de heer v. G. Van het begin tot het einde ruist tzoete Saidjah-Adinda motief er doorheen, alles voor den Javanen, niets voor den Europeaan-particulier. Een sterk voorbeeld dier eenzijdigheid wordt, door den schrijver genoemd, als hij mededeelt: „Een regeling van de werkovereenkomst op Java behoort nog steeds tot de vrome wenschen. Daar is de landbouwondernemer, die werkvolk noodig heeft. Hij neemt — ik vermeld een historisch geval — een kleine driehonderd „gedwees“ Javanen in dienst. Om hen hun verplichtingen te doen gevoelen, sluit hij met al deze lieden notariële contracten, waarbij op willekeurige verbrekking een boete wordt gesteld. Doch van de kleine driehonderd koelies, die volgens landgebruik met een voorschot in de goede stemming zijn gebracht, verschijnen er tien op het werk. De overigen blijven weg — straffeloos. Een knap man, die de op de verbrekking der overeenkomst gesteld boete op hen, proletariërs, verhaalt. De wegblijvers kennen wel niet onze wetten, maar de ervaring heeft hun geleerd, dat men hen niet aan hun baadje kan komen.”

Multatuli heeft dat gevaarlijke sophisme: alle Javanen zijn Saidjah's en Adinda's, in de wereld gebracht. Het schijnt onuitroeibaar. „De ambtenaar toch, die met de Javanen in aanraking komt, ziet steeds weer vóór zich een gedwees en onderworpen massa. Groot geworden is de vreeze voor 't Gezag, met in hun ziel de nawerking van den eeuwenlang den druk, waaronder hun voorouders zich hadden te buigen; de prikkels ontberend, die in volken onder een minder heete zon het gevoel van eigenwaarde wekken en levendig houden, zijn onze oosterlingen geboren diplomaten, die de dragers van het Gezag cajoleeren en gunstig pogen te stemmen. Naderen zij de machthebbenden, dan hurken zij in ootmoed neer, en ondervraagd, steken zij hun fijne voelhorens uit om te weten te komen, welk antwoord zal behagen. Doch tegenover personen, in wie het Gezag niet belichaamd is, die zij dus niet hebben te vreezen, vertoonen zij zich in een geheel andere gedaante, zoo ten minste gevoelens van afhankelijkheid hen niet weerhouden: vaak schijnen zij door een zekere ongezeglijkheid en grofheid revanche te willen nemen voor de jegens ambtenaren of hoofden betoonde onderdanigheid.”

Maar... „in onze eeuwig groene koloniën schijnen sommige Nederlanders voorbestemd eeuwig groen te blijven. Hun ontbreekt een kritische zin, sterk genoeg om de zwakke basis van het Multatuliaansche sophisme te onderkennen”. Dit toegeven aan een werkelijk Saidjah- en Adinda-sentiment noemt de heer v. G. meer dan een onrechtvaardigheid: het is een ernstige fout, in het bijzonder tegenover „den prachtige arbeid van de mannen, die tot de ontoegankelijkste berghoogten zijn opgeklimmen en daar ruige terreinen in welige cultuurplantsoenen hebben omgetooverd, of in de heetere vlakten het onvoordeelig rijstgewas teruggedrongen en den bodem tot een vele malen rijker voortbrenging geprikkeld hebben; den mannen, die, met miljoenen, vakkennis vlijt en geestkracht als uit het Westen meegevoerde bondgenooten, het economisch-zwakke, immers tropische, lichaam van Java een stevige ruggegraat hebben geschonken.”

De schrijver eindigt zijn hoogst belangwekkend artikel, dat wij in veler handen wenschen, als volgt: „Eere brengend wien eere toekomt, leg ik in gedachten een krans op het graf van den „proza-toevenaar“ (Multatuli), die een halve eeuw geleden zijn titanisch pleidooi voor den toen mishandelden Javanen de wereld inslingerde, maar tegelijkertijd, op de wezenlijke behoeften van het Tropisch Nederland van thans het oog richtend, teeken ik verzet aan tegen de heerschappij van een dichterlijke visie, omgezet in een sophisme zonder basis, over onze koloniale staatkunde.”

De talrijke overige, sedert het vorig overzicht, door ons ontvangen publicaties geven zeer zeker voldoende stof tot afzonderlijke bespreking, doch, kortheidshalve kunnen wij daaruit slechts de belangrijkste inhoud overnemen.

Weekblad voor Indië. No. 44. Van Kol over de actie van den Suikerbond, door M. van Geuns. — Het gouden jubelfeest van het Instituut der Zusters Ursulinen (met foto's), door W. — Een tocht naar den Diëng (vervolg, met foto's), door F. J. C. — Aan den heer Creusol, naar aanleiding van zijn artikel „Een huishoudelijke encyclopaedie voor Indië” in het Weekblad voor Indië van 7 Febr. 1909, door Mien Vermeulen—Duinker. — Indrukken van den Dag, door Chroniqueur.

De Indische Mercur. 23 Maart 1909. Prof. P. van der Wielen. — Burgerlijke veeartsenijkundige dienst in Ned. Oost-Indië, door Dr. K. W. van Gorkom. — Verslag van het Mijneuzen over het 3de kwartaal 1908. — De haven van Sabang. — Uitvoerrecht op

caoutchouc in Brazilië. — Kultuurberichten: Vezelcongres te Soerabaja in 1910. — Eene rubbertentoonstelling te Londen in 1911. — Eene suikeronderneming in Brazilië op Javaanschen grondslag. — Kleine mededeelingen: Inlandsche werklieden op Java. — Telegraafkabel Soerabaja-Semarang-Batavia. — Telegraafverbinding met Atjeh. — Spoorwegplannen op Java, enz. — Financiële Berichten en Verslagen. — Nieuwe maatschappijen. — Wekelijksch overzicht van den koffie- en suikerhandel. — Technisch overzicht der suikerindustrie. — Handelsverzicht. Enz.

Tectona. Boschbouwkundig Tijdschrift. Deel. I. Afl. 5. In memoriam-J. E. le Clercq. — Amerikaansch boschbeheer op de Philippijnen, door H. J. Kerbert. — Machinale velling van boomen, door H. J. Kerbert. — Boschbouwkundige mededeelingen uit Palembang, door J. C. Claasen. — Manihot Glaziovii als bestrijker van alangalang en als kooetsjoek-leverende boom, door K. C. Jaski. — Resultaten verkregen met aftappingsproeven in de fiscuskultuur Teemanggal. — Een en ander uit de practijk van de uitdunning in de Djatiplantsoenen op Java, door J. ten Oever. — Houtvenduties, door A. te Wechel. — Het boschwezen in de Straits Settlements en in de Federated Malay States, door H. J. Kerbert. — Korte mededeelingen uit de practijk. Enz.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië 1909. Afl. I. Verslag der Vereeniging tot Bev. der Geneesk. Wetensch. over het jaar 1908 en van het wetenschappelijk gedeelte der verg., gehouden in 1908. — Idem van de onderafdeeling Soerabaja. — Paratyphus in Deli, door Dr. J. J. van Loghem. — Over bacillaire dysenterie in Deli. I. Shiga-dysenterie, door Dr. J. J. van Loghem. — Blaas-urethraalsteen en prolapsus recti, door P. K. d'Arnaud Gerkens. — Febris biliosa haemoglobinurica en malaria-immuniteit. Eene biologische hypothese, door Dr. O. L. E. de Raadt. — Pathologisch laboratorium Medan (Deli), jaarverslag 1908, door Dr. J. J. v. Loghem. I. De lijkopeningen in het hospitaal der Deli-Maatschappij. II. Bereiding van koepokstof. III. Pathologische onderzoekingen op aanvragen van geneeskundigen. — Hygiënische onderzoekingen en adviezen. V. Overzicht der wetenschappelijke werkzaamheden. — Polyneuritis gallinarum en beriberi, door D. J. Hulshoff Pol. — Iets over calca-neussporen, door H. C. Nauta.

Cultuurgids. Eerste gedeelte No. 1-3. Overzicht van de op erfpachtsperceelen drukkende lasten, door Mr. A. Paets tot Gansoyen. — Opstellen over Java-thee, door Dr. J. Bosscha. — Hooger Landbouwonderwijs, door P. van Romburgh. Tweede gedeelte No. 1. Voorloopig bericht der insecten van de kinta, door Dr. W. Roepke. — Rapport over de Caoutchouc-tentoonstelling (Chemisch-technisch gedeelte), door Dr. A. J. Uitée.

Jaarverslag van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten op Java over 1908. Soerabaja, H. v. Ingen, 1909.

De Oost en de West. Een overzicht van de landen en volken der Nederlandsche koloniën, door J. F. Niermeyer (met platen), Groningen, J. B. Wolters, 1909.

Verslag van den dienst van het Boschwezen in Nederland-Indië over het jaar 1907. Buitenzorg, 1908.

Malayen ferns. Handbook to the determination of the ferns of the Malayan islands (incl. those of the Malay Peninsula, the Philippines and New-Guinea), by Capt. C. R. W. K. van Alderwerelt van Rosenburgh. Published by the Departement of agriculture Netherlands India. Batavia, Landsdrukkerij 1909.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

- De Javabode t/m 3 Maart '09.
- Het Bat. Nieuwsblad idem.
- Het Nieuws v/d Dag v. Ned.-Indië idem.
- De Sumatrapost idem.
- Het Soer. Handelsblad t/m 2 Maart '09.
- De Javasche Courant no. 16 en 17.
- De Indische Mercur no. 13.
- Kort Verslag der Verg. 2e Kamer St.-G.
- Handelsberichten v/h D. v. Landbouw no. 106.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 26 Febr. 1909. No. 16. Ordonnanciën, enz.

I. Ordonnantie bepalende de invoering van de opiumregie in de res. Westerafdeeling van Borneo en maatregelen tot wering van het opiumgebruik onder de Dajaksche bevolking van dat gewest en in de res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

II. Besluit waarin wijziging van de Bepalingen omtrent de verpakking van opium door de regie en omtrent den verkoop daarvan in het gebied van de Opiumregie.

III. Besluit waarbij het aantal inspecteurs van het lager onderwijs voor Europeanen en g.g. met 2 wordt uitgebreid en alzoo gebracht op 5.

IV. Extra-Bijvoegsel: Maandrappori omtrent den stand der voedingsgewassen op Java en Madoera: opgemaakt onder ultimo Januari 1909.

Magazijn
Het Anker,
 49 Veenestraat,
 27 Heulstraat
 Den Haag

Witte Goederen.

Uitzetten voor Nederland en Koloniën

voor Heeren, Dames en Kinderen.

Vraag
 en
 Prijsopgaaf
 Ziektzending.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof aan den ass.-resident J. J. Verwijk; den hoofdopzichter F. E. Hentschel en aan Mej. A. F. Pauli.

Ontslagen: op verzoek eervol de ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten L. F. G. de Scheemaker.

Gesteld: ter beschikking van den Procureur-Generaal bij het Hooggerechthof, Mr. G. G. v. Kleeff; van den voorzitter van den landraad te Buitenzorg Mr. C. C. van Helsdingen; te Sidoarjo Mr. R. H. Rentema; van den Dir. van B. B., H. C. Schmid en M. Wijzenbeek.

Benoemd: tot notaris te Soekaboemi, H. Tollens; tot onderwijzer bij de opl. school te Probolinggo W. Wilink en W. Keizer; tot machinist bij de zout-fabrieken op Madoera, P. Th. W. Bruininga; tot kantoorchef bij den post- en tel.dienst, W. Cornelis; tot president van den Raad van Justitie te Batavia, Mr. M. L. André Wiltens; tot boekhouder bij den pandhuisdienst, G. Ch. Nauta; tot ten com-mies H. Th. Schamier; tot 3en idem, A. A. C. Kuipers.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol, de kolonel van den generalen-staf J. J. K. Enthoven.

Bevorderd: tot ten luitenant de 2e luitenant der inf. G. L. Scheuer.

Overgeplaatst: naar Batavia de kapitein J. A. van Hoogstraten; naar Salatiga, de 1e luit. J. P. de Man; naar Bandoeng de magazijnmeester 2e kl. N. J. Orie; naar Soerabaja de idem G. W. Boerdinkholder.

Uit de Javasche Courant van 2 Maart 1909. No. 17.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof aan den controleur Ph. F. Laging Tobias; den adsp. contr. I. C. Dozy; den contr. F. L. Wattendorf en het lid van den Raad van Justitie te Semarang Mr. A. Ellerman.

Ontslagen: op verzoek eervol, de opzichter 1e kl. P. Reep; de posthouder M. Sulilatu en de mantri voor den opium-verkoop, Mas Santadiredja.

Benoemd: tot griffier van den landraad te Poer-wakarta W. Jans; te Bandoeng en Soemelang, M. F. Akkerman; tot leeraar bij de Koningin Wilhel-mina-school te Batavia, H. J. Buijsman; tot hoofd-kantoorchef bij den post- en telegr.dienst, E. Keas-berry; tot kantoorchef 1e kl. D. J. van Ophuijzen; tot algemeen ontvanger 1e kl. W. O. Brouwer; tot opzichter B. O.W., G. H. van den Berg; P. Terlaak; C. A. J. Zondag; J. W. Schutter; R. Slechter; J. B. H. Kivit; J. J. Dijkstra; F. W. Burki; Raden Mas Soejatiman; A. O. Linklaen Arriëns; Ch. H. W. Burgemeestre; J. Al Leijder Havenstroom; J. F. de Ceuninck van Capelle; J. A. A. van der Goes; H. A. F. Hess; W. J. Ta-renskeen; J. Tinneveld; A. C. Rhemrev; M. F. Versteegh en A. Ch. Leijder Havenstroom; tot tijd-delijk idem J. B. Sloesen; J. J. C. van Essel; J. R. Lange; E. E. Berretty en Raden Mas Mohamad.

Ontslagen: op verzoek eervol, de patih van Si-doardjo, Mas Ngabehi Satrikoesoemoi

Benoemd: tot patih van Sidajoe Mas Djojodiwirio; van Sidoardjo, Raden Kromo Adi Widjojo.

Geplaatst: in de residentie Batavia de adsp. con-troleur B. J. Suermondt; in Banjemas G. K. J. A. Oosthout; in Besoeki J. G. van Schravendijk; in Pasoeroean A. H. Moreu; in het gouv. van Che-lebes en Onderh. L. M. van Klaveren en R. A. M. Mooij.

Benoemd: tot hulponderwijzeres Mej. J. E. G. v. Lookeren; tot veearts Dr. K. van der Veen te Ban-doeng.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte één jaar verlof aan den off. van gezondheid 2e kl. H. A. Hovenkamp en aan den onder-luitenant A. van Bostel.

Benoemd: tot secretaris van de permanente mili-taire-spoorwegcommissie, de 1e luit. E. Weijerman.

Geplaatst: bij het 20e bat. de 1e luit. Z. M. C. E. Valckenier de Greve; bij het 18e de 2e luit. S. van Eendenburg; bij het 3e bat. de onder luitenant J. S. de Hondt.

Overgeplaatst: bij het 1e depôt-bat. de kapitein G. A. de Vries en de 1e luit. F. L. van Hasselt; bij het garnizoensbat. der W. afd. v. Borneo de 2e luit. G. W. J. Moorrees; bij het 10e bat. de ka-pitein G. E. Visscher; bij het 1e bat. de 1e luit. H. du Marchie Sarvaas; bij het 1e depôt-bat. de 1e luit. A. J. Keller; bij het 7e bat. de 2e luit. G. Berenschot; naar Soerabaja de onder-luitenant J. L. Weijs; naar Atjeh en Onderh. J. Doorlag; bij het 3e bat. de onder-luit. L. A. Färber.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.

Telef. Interc. 4796. a

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het beste en solidste adres voor de Indische familiën. Deze zaak staat met geene andere zaken of filialen in verbinding. Directe aanvoer uit Neder-landsch-Indië. Per s.s. „Oranje” weder versche aanvoer ontvangen. Vraag onze beroemde PECCO SOUCHON AFTER DINNER EN ASSEM THEE, voor-zien van etiquet alleen echt. Let s.v.p. op dit adres.

W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

MODE-MAGAZIJN „CAMELIA“

A. G. M. BEEKMAN-DRIEHUIJS

ANNA PAULOWNAPLEIN 13 - 's-GRAVENHAGE.

CONFECTIE VOOR DAMES EN MEISJES.

PLUCHE EN FLUWEELEN MANTELS. - GEKLEEDE ROKKEN, ONDERROKKEN.

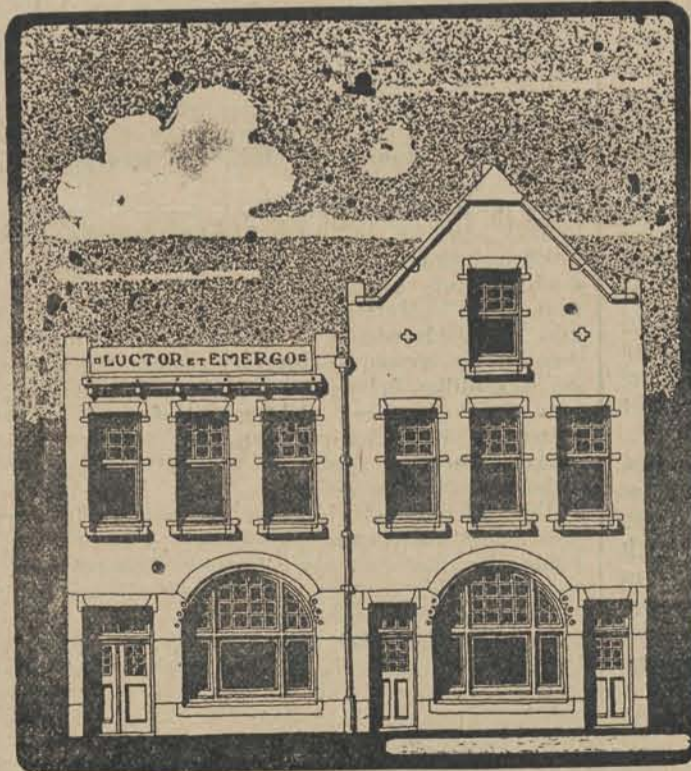
STOFFEN EN ZIJDEN BLOUSEN IN RUIME SORTERING.

HOEDEN EN PELTERIJEN.

STEEDS VOORRADIG: DE NIEUWSTE CEINTUURS, DASSEN, AVONDDASSEN EN HANDSCHOENEN. CONCURREERENDE PRIJZEN.

N.V. Electrische Drukkerij

„Luctor et Emergo“

Amalia van Solmsstraat 2=4,

Telephoonn. 4424

:=:

Den Haag

Gouden Medaille.

Paris 1900

Internationale Tentoonstelling Hygiene

Haargroei-middelen

merk „CRINOFLOOR“

zijn de middelen waarvan men het succes kan verwachten. Men vraagt overtuiging daarvan aan, de vele attesten herstelden, welke gaarne op aanvraag thuis worden gezonden. Mondeling of schriftelijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.

Gediplomeerd Verpleegster.

Van goeden huize wenscht tegen overtocht een familie naar Indië te vergezellen, is bereid om kinderen aan te verzorgen en zich des gewenscht eenigen tijd te verbinden. Br. fr. 238 bij de Boekh. VAN DER HAAG VAN KETEL, Prins Hendrikstraat

VACANT.

VACANT.